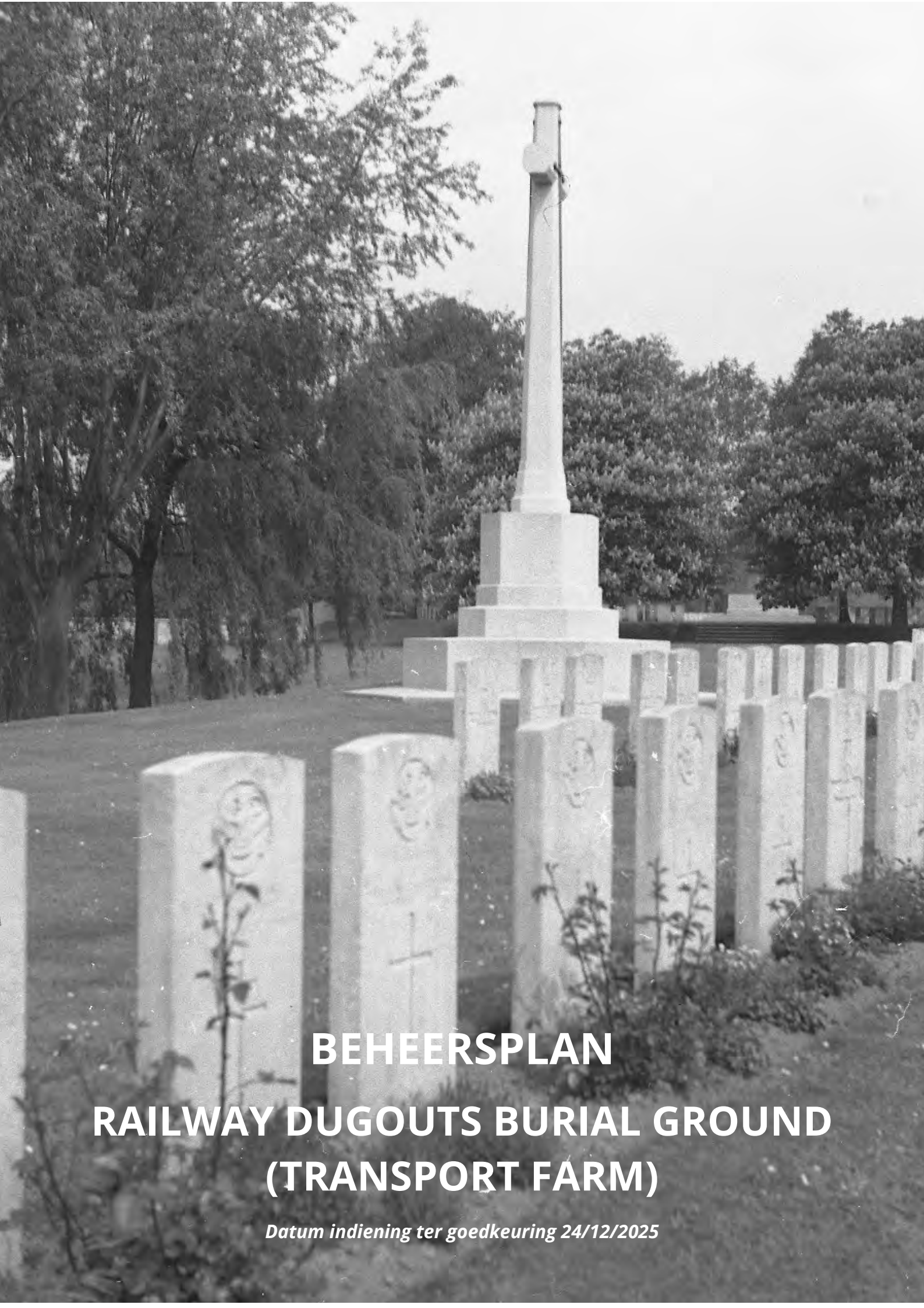

BEHEERSPLAN

RAILWAY DUGOUTS BURIAL GROUND (TRANSPORT FARM)

Datum indiening ter goedkeuring 24/12/2025

1.1 Inleiding 4
1.2 Identificatie 6
2. HISTORISCHE NOTA 7
2.1 Het ontstaan van de militaire begraafplaats 7
2.1.1 Historische omkadering 7
2.1.2 Oprichten van een permanente militaire begraafplaats 11
2.2 Ontwikkeling van de begraafplaats 22
2.2.1 Interbellum periode tot 1950 22
2.2.2 Periode 1950 – 2000 24
2.2.3 Periode 2000 – 2021 29
2.2.4 Historisch overzicht 33
3. INVENTARIS VAN DE HUIDIGE TOESTAND 37
3.1 Algemene beschrijving van het goed 37
3.1.1 Beschrijving 37
3.1.2 Algemene toestand 38
3.2 Erfgoedelementen: architectuur 39
3.2.1 INKOMPAVILJOENTJES 39
3.2.2 OMHEININGSMUREN 41
3.2.3 HERINNERINGSSTEEN 65
3.2.4 OFFERKRUIS 65
3.2.5 TRAPPENPARTIJ 66
3.2.6 GRAFSTENEN 67
3.2.7 SILO 70
3.2.8 DIENSTGEBOUW 71
3.2.9 DIENSTINGANG, PARKING EN TOEGANGSZONE 72
3.3 Erfgoedelementen: Groenaanleg 73
3.3.1 AANPLANTING 73
3.3.2 VIJVER EN OMHEINING 75
4. ERFGOEDWAARDEN 77

5. BEHEERSVISIE EN DOELSTELLINGEN 78
5.1 Beheersvisie 78
5.2 Doelstellingen 78
5.2.1 Restauratie van de militaire begraafplaats 78
5.2.2 Het behoud van het Monument is gebaseerd op een duurzaam, aanhoudend en regelmatig beheer en onderhoud. 79
5.2.3 Alle werkzaamheden en veranderingen moeten geregistreerd worden in het onderhoudslogboek 79
5.2.4 Duurzaamheid optimaliseren van de site 79
5.2.5 Re-integratie van de originele landschapsarchitectuur 79
5.2.6 Biodiversiteit optimaliseren 82
6. MAATREGELEN 83
6.1 ERFGOEDELEMENTEN ARCHITECTUUR 83
6.2 ERFGOEDELEMENTEN GROENAANLEG 86
7. OPVOLGING EN EVALUATIE 87
7.1 Samenwerking agentschap onroerend erfgoed 87
7.2 Nazicht en controle 87
7.3 Onderhoudslogboek 87
8. BIJLAGEN 88

1. IDENTIFICATIE

1.1 INLEIDING

Het beheersplan is een visiedocument dat als primair doel heeft de betekenis en de erfgoedwaarden van het monument te begrijpen en hieraan een beleid en beheer te koppelen dat deze erfgoedwaarden in de toekomst zal behouden en zelfs versterken.

Het beheersplan slaat zo een brug tussen het verleden, het heden en de toekomst. Vertrekkende vanuit de intrinsieke erfgoedwaarde van het monument, wordt een langetermijnvisie gecreëerd met concrete beleids- en beheersrichtlijnen; afgetoetst met de regelgeving op Onroerend Erfgoed.

Het beheersplan vormt zo een draaiboek voor het effectief beheer en onderhoud van de site en biedt een houvast voor zowel de eigenaar als de overheid. Een goed beheer, gebaseerd op een gedegen en aanhoudend onderhoud, zal op lange termijn grootschalige en dure restauratiecampagnes vermijden en vormt dan ook de basis voor de verdere instandhouding van het monument.

Dit beheersplan werd opgemaakt als gedetailleerd plan bij het globaal beheersplan '*Our Estate Preserved. Silent witnesses in Perpetuity',* goedgekeurd op 18 januari 2017.

Het beheersplan Railway Dugouts Burial Ground (Transport Farm) werd opgemaakt door Kelly Pauwels (CWGC).

De afbakening van het beheersplan wordt aangeduid op figuur 1.

Figuur 1: Afbakening van het beschermde goed[1]

Figuur 2: Algemeen beeld van Railway Dugouts Burial Ground (Transport Farm) (© CWGC – 2025)

[1] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/201166

1.2 IDENTIFICATIE

Beknopte beschrijving	Militaire begraafplaats Railway Dugouts Burial Ground (Transport Farm)
Periode	Begin 20ste eeuw (post WWI)
Adres	Komenseweg, z.n. Ieper (Ieper)
Kadastrale gegevens	IEPER 16 AFD/ZILLEBEKE/D231z
Beschermingsbesluit	Beschermd als Monument Ministerieel besluit houdende bescherming als monument van Britse militaire begraafplaatsen te Ieper (Zillebeke en Voormezele) – *1 april 2009*
Beheersplan	Railway Dugouts Burial Ground (Transport Farm)
Opdrachtgever	Commonwealth War Graves Commission Elverdingestraat 82 8900 Ieper
Juridische toestand	Er wordt verwezen naar de War Graves Agreement (zie globaal beheersplan p. 13)
ZEN- erfgoed	Het ZEN- statuut van de CWGC militaire begraafplaatsen werd goedgekeurd door het Agentschap Onroerend Erfgoed (zie globaal beheersplan p.65, goedgekeurd 18 januari 2017)
Contactpersoon	Kelly Pauwels Kelly.pauwels@cwgc.org

2. HISTORISCHE NOTA

2.1 HET ONTSTAAN VAN DE MILITAIRE BEGRAAFPLAATS

2.1.1 Historische omkadering

De site is gesitueerd naast de Pollepelhoeve en naast de bedding van spoorlijn 69. In deze bedding groeven de Britse troepen schuilplaatsen uit, die op militaire stafkaarten werden aangeduid met '*Railway Dugouts*'. Op de Britse loopgravenkaart van mei 1917 werd de Pollepelhoeve ook '*Transport Farm*' genoemd. Deze naam kwam er omwille van het aangelegde netwerk van loopgraven en smalspoorlijnen. Ter hoogte van de boerderij en de begraafplaats kruisten twee smalspoorlijnen. De ene lijn liep naar het *spooremplacement Zillebeke Lake Siding* en de tweede spoorlijn liep richting het front. De naam Transport Farm en Railway Dugouts verwijzen dus duidelijk naar de locatie van de begraafplaats en worden beiden gebruikt.[2]

Vanaf de Tweede Slag bij Ieper (22 april tot 24 mei 1915) werd de begraafplaats opgericht door Commonwealth troepen. De eerste doden werden begraven ten zuiden van de Pollepelhoeve. Vanaf 1916 groeide het aantal graven op de site enorm door o.a. de inrichting van vooruitgeschoven verbandposten in de *dugouts* en de hoeve. De meeste begravingen vonden dan ook plaats in 1916 en 1917. Deze graven en perken werden toen vrij willekeurig aangelegd.[3]

[2] Wederopbouwhoeve De Pollepel met cichorei- en tabaksast | Inventaris Onroerend Erfgoed
[3] Ibidem

Figuur 3: Loopgravenkaart met aanduiding van Railway Dugouts en Transport Farm, datum:5 mei 1917 (©National Library of Scotland)

Ondanks herhaalde vernielingen werd de begraafplaats gebruikt tot het einde van de oorlog. Tijdens de zomer van 1917 werd echter een aanzienlijk deel van de graven vernietigd door beschietingen, nog voor ze gemarkeerd konden worden.

Tegenover de begraafplaats, aan de overzijde van de Komenseweg, bouwden Commonwealth troepen vanaf november 1917 één of meerdere bomvrije schuilplaatsen in beton die vermoedelijk in functie stonden met de medische posten in de buurt.[4]

[4] Britse militaire post Transport Farm | Inventaris Onroerend Erfgoed

Figuur 4: Luchtfoto met aanduiding van de contouren van de huidige begraafplaats Railway Dugouts Burial Ground, datum: 4 september 1917 (©In Flanders Field Museum)

Op het moment van Wapenstilstand waren er meer dan 1.700 graven gekend en gemarkeerd. Na Wapenstilstand werden op deze begraafplaats nog lichamen geborgen die afkomstig waren van nabijgelegen slagvelden en kleinere begraafplaatsen.

Figuur 5: Zicht op de begraafplaats tijdens de Eerste Wereldoorlog, datum: 1914-1918 (©WesthoekVerbeeldt)

Er worden vandaag 2.463 slachtoffers herdacht op deze militaire begraafplaats, waarvan er 431 niet geïdentificeerd konden worden en waarvan 261 graven, die door artillerievuur werden vernietigd, worden herdacht met een *'Special Commemoration'*. Daarnaast zijn er op Railway Dugouts Burial Ground nog eens 72 namen van slachtoffers die worden herdacht met een '*Special Memorial*' en '*Duhallow block*' die eerst waren begraven op de begraafplaatsen '*Valley Cottages Cemetery*' en '*Transport Farm Annexe Cemeteries*', maar waarvan de graven ook daar werden vernield tijdens de oorlog

In het totaal zijn er 1.342 geïdentificeerde en 320 niet-geïdentificeerde doden uit het Verenigd Koninkrijk, 134 geïdentificeerde en 20 niet-geïdentificeerde Australiërs, 551 geïdentificeerde en 85 niet-geïdentificeerde Canadezen, één geïdentificeerde en drie niet-geïdentificeerde Indiërs, één geïdentificeerde en twee niet-geïdentificeerde Nieuw-Zeelanders en drie geïdentificeerde en één niet-geïdentificeerde Duitsers.[5]

[5] Railway Dugouts Burial Ground (Transport Farm) | Inventaris Onroerend Erfgoed

2.1.2 Oprichten van een permanente militaire begraafplaats

De begraafplaats werd reeds gebruikt tijdens de Eerste Wereldoorlog. Zoals te zien is op figuur 2 werden de graven toen gemarkeerd door een houten kruis.

Na Wapenstilstand kregen Sir Edwin Lutyens en John Reginal Truelove de opdracht om de begraafplaats permanent in te richten. Op basis van de bewaarde plannen kan het originele ontwerp gereconstrueerd worden. In dit ontwerp wordt de begraafplaats begrensd door breukstenen muren in *Basse Normandie* stenen bedekt met dekstenen uit *Savonnière* steen, in combinatie met een haagbeuk tegen de binnenzijde van de omheiningsmuren. De natuurlijke vijver, die reeds voor de aanleg van de begraafplaats aanwezig was, werd in het ontwerp geïntegreerd. Hier werd dan ook geen muur, noch haag voorzien. Er was enkel een talud uit gras. De toegang tot de begraafplaats bestond uit twee poortgebouwtjes uit witte natuursteen. Beide gebouwtjes hebben een schilddak en rondboogvormige doorgang en stonden met elkaar in contact door middel van een halve cirkelvormige omheiningsmuur. Het westelijke gebouwtje was enkel te betreden door middel van 8 natuurstenen treden. Beide gebouwen werden geaccentueerd door twee hulsten (*Ilex*). Zowel de Herinneringssteen en een Offerkruis type B werden voorzien in het ontwerp. De herinneringssteen staat hierbij op een – met grond aangevuld – cirkelvormig terras omringd door een talud uit gras. Rond de Herinneringssteen staan S*pecial Memorial* grafstenen in cirkelvorm opgesteld. De achterzijde van deze grafstenen is voorzien van een taxushaag. Dit terras wordt versterkt door vier keer zes zilverberken. De Herinneringssteen zelf wordt omkaderd door vier cipressen. Een trapelement biedt toegang tot het verder geplaatste Offerkruis. In het zuidoostelijke hoek staat een cirkelvormig dienstgebouwtje getekend die aan weerszijden wordt geaccentueerd door een Italiaanse populier (*Populus nigra 'Italica'*). Deze twee populieren worden gespiegeld in de zuidwestelijke hoek van de begraafplaats.

De architecten slaagden er in om de architecturale elementen met elkaar en de groenelementen te verbinden en zo **sterke zichtlijnen** en **assen** te creëren. Daarnaast werden in zowel de architecturale vormentaal als ook bij de groenaanleg **half- en cirkelvormige vormen** toegepast die dit geheel van zichtlijnen en assen moesten versterken. Zo staan de Herinneringssteen en het Offerkruis in één lijn met het oostelijke toegangsgebouwtje, dit vormt meteen de **hoofdas** in dit ontwerp. Op het einde van deze as was plaats voorzien voor *Special Memorials* die werden geaccentueerd door een rij leikoningslindes (*pleached limes*) geplaatst in een halve cirkelvorm met op de eindes telkens een Italiaanse poplulier (*Populus nigra 'Italica'*). Dwars op deze hoofdas bevinden zich **twee nevenassen**. Op de **eerste nevenas** – dwars op de Herinneringssteen – was ook hier dezelfde opstelling met leikoningslindes voorzien. Het enige verschil is hier echter dat deze as eindigt op een grote Engelse eik. De **tweede nevenas** of zichtlijn start op het Offerkruis en biedt enerzijds zicht op de spoorwegbedding in het zuiden en op de

Pollepelhoeve in het noorden. De rijen linden, paarden- en rode kastanjebomen - ook in cirkelvorm aangeplant - versterken de drie hoofd- en zijassen. Een **laatste zichtlijn** vertrekt vanaf het Offerkruis en is gericht naar Zillebekevijver. Deze wordt geaccentueerd door twee keer vier wilgen, ook hier geplaatst in twee halve cirkels. Deze opstelling komt ook terug aan de andere kant van de vijver. **De achterzijde van de begraafplaats** wordt omkaderd door een rij olmen, ook hier weer, in cirkelvormen opgesteld.

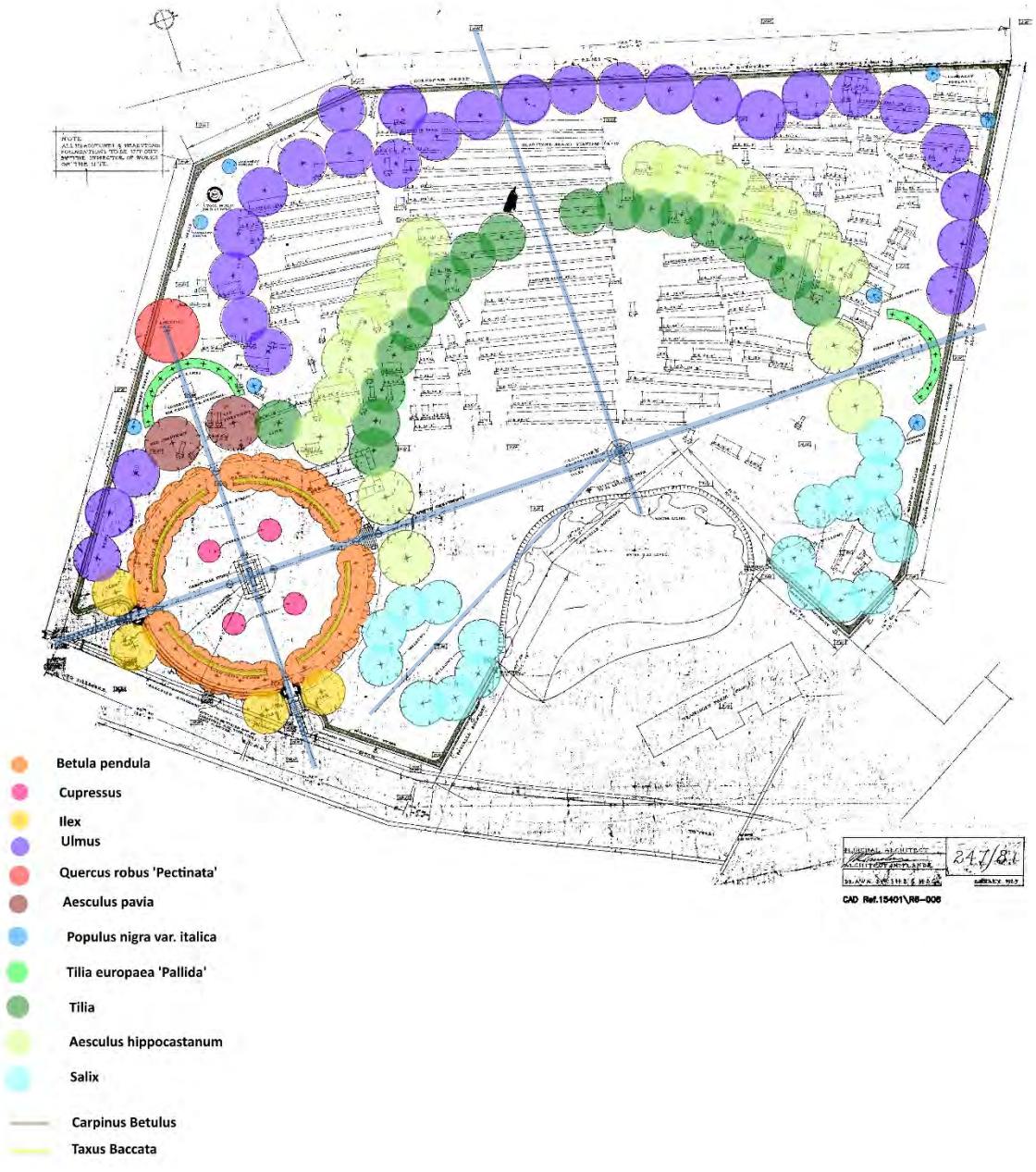

Figuur 6: Originele ontwerpplan met aanduiding van de assen, zichtlijnen en boomtypes, datum: februari 1925 (©CWGC)

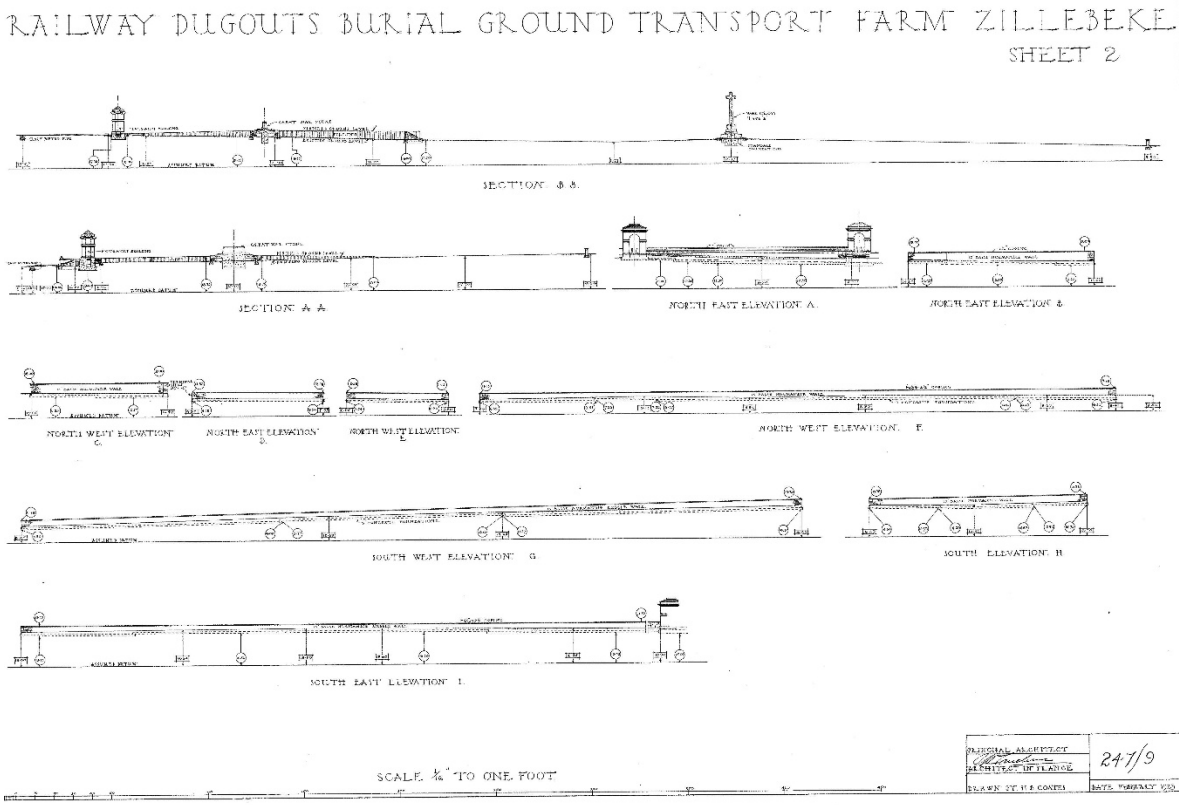

Figuur 7: Ontwerpplan voor de omheiningsmuren, datum: februari 1923 (©CWGC)

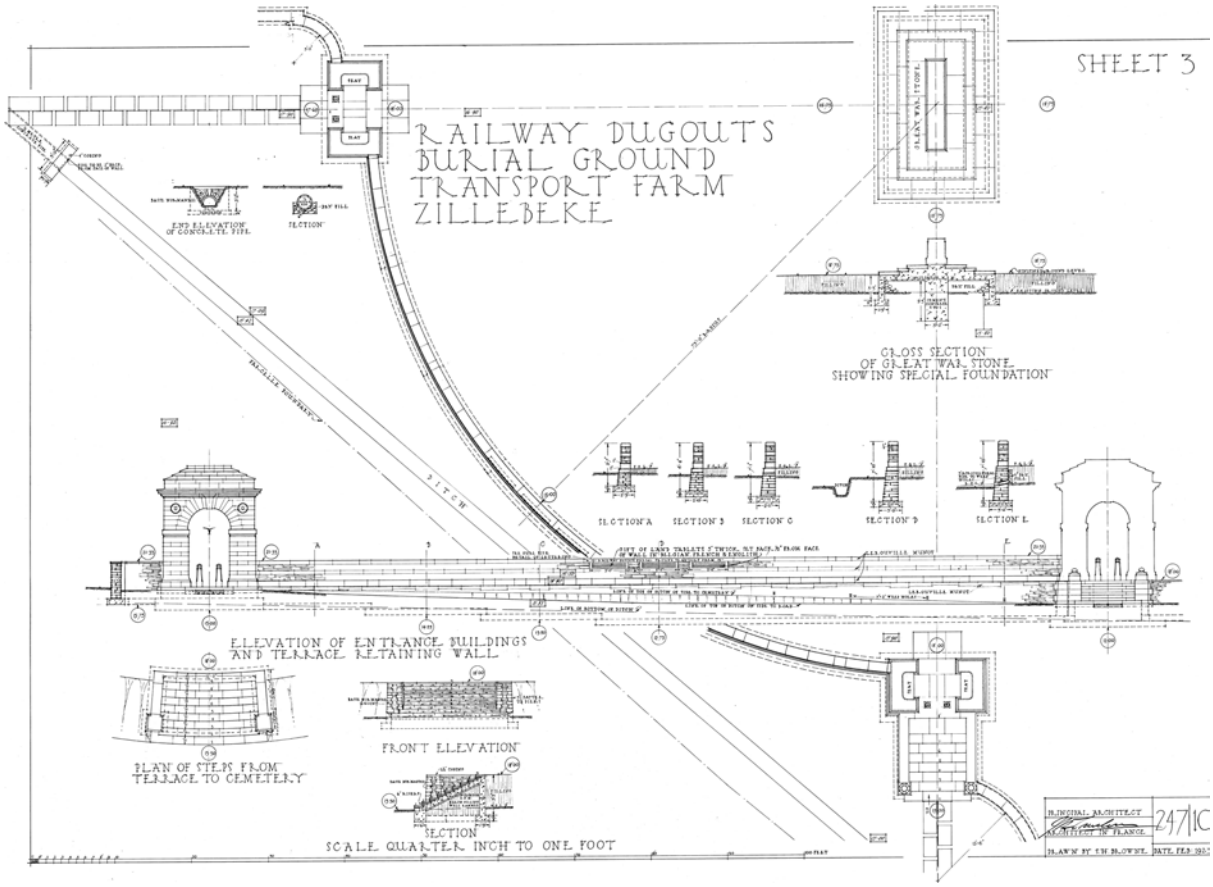

Figuur 8: Ontwerpplan voor de inkom, datum: februari 1923 (©CWGC)

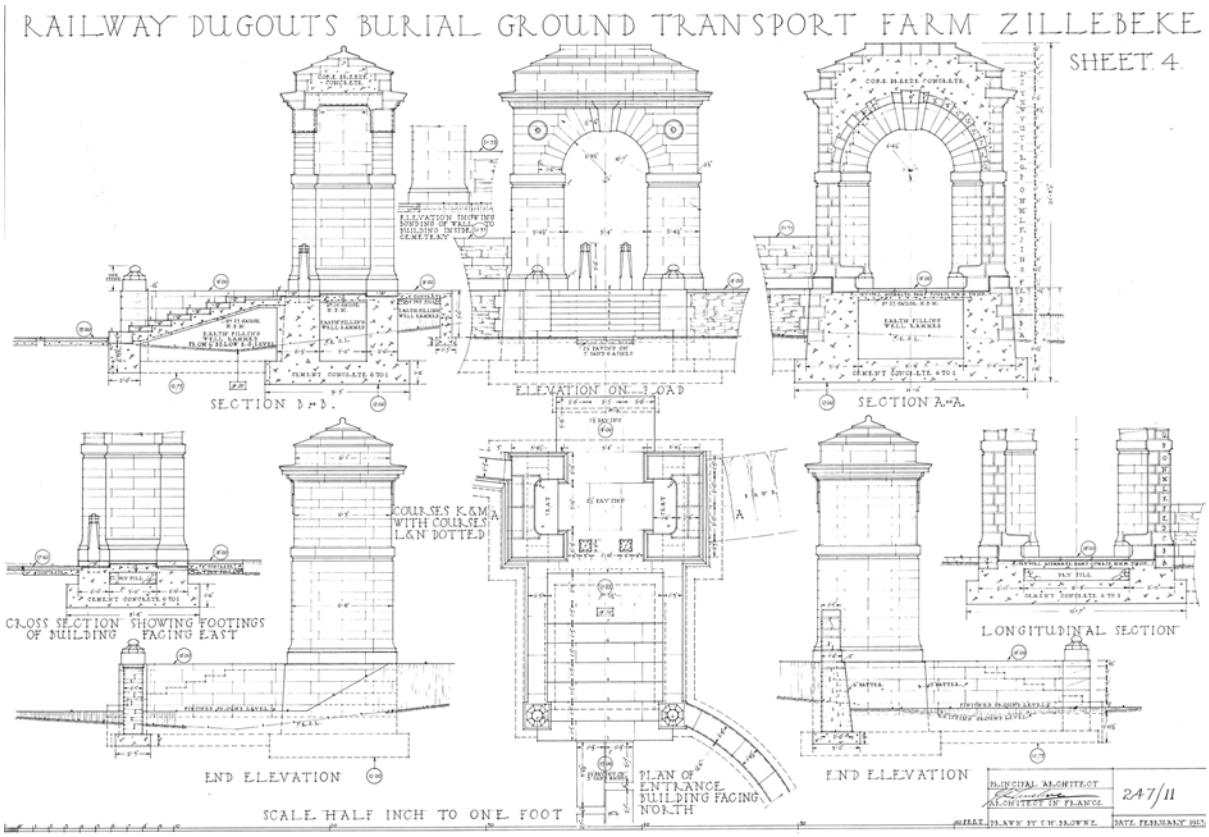

Figuur 9: Ontwerpplan voor het westelijke inkomgebouw, datum: februari 1923 (©CWGC)

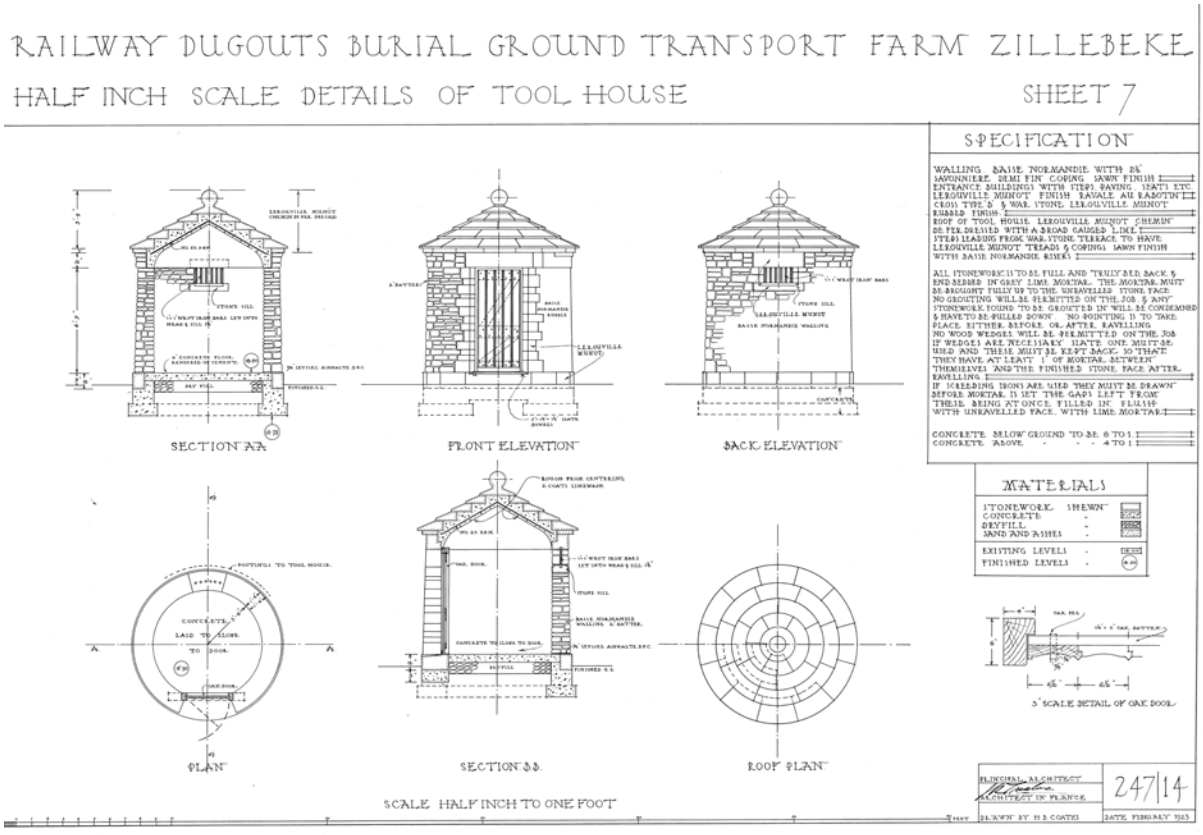

Figuur 10: Ontwerp voor het dienstgebouw, datum: februari 1923 (©CWGC)

Uit bewaarde correspondentie en een plan uit 1924 kunnen we opmaken dat de omheiningsmuur aan weerszijden van de vijver moest worden aangepast nadat W.B. Binnie opmerkte dat de omvang van de poel varieerde: *"…in the summer [the pond] is almost dry, but the recent heavy rains have extended it and have caused a certain amount of extra walling to be required, and in order to render this side of the cemetery more or less private, the Architect also proposes to increase the height of walling on this side in order to screeen the rather dirty farmyard from the cemetery."*. Aansluitend werden de muren wat langer en hoger opgetroken met het toepassen van steunberen waar nodig.

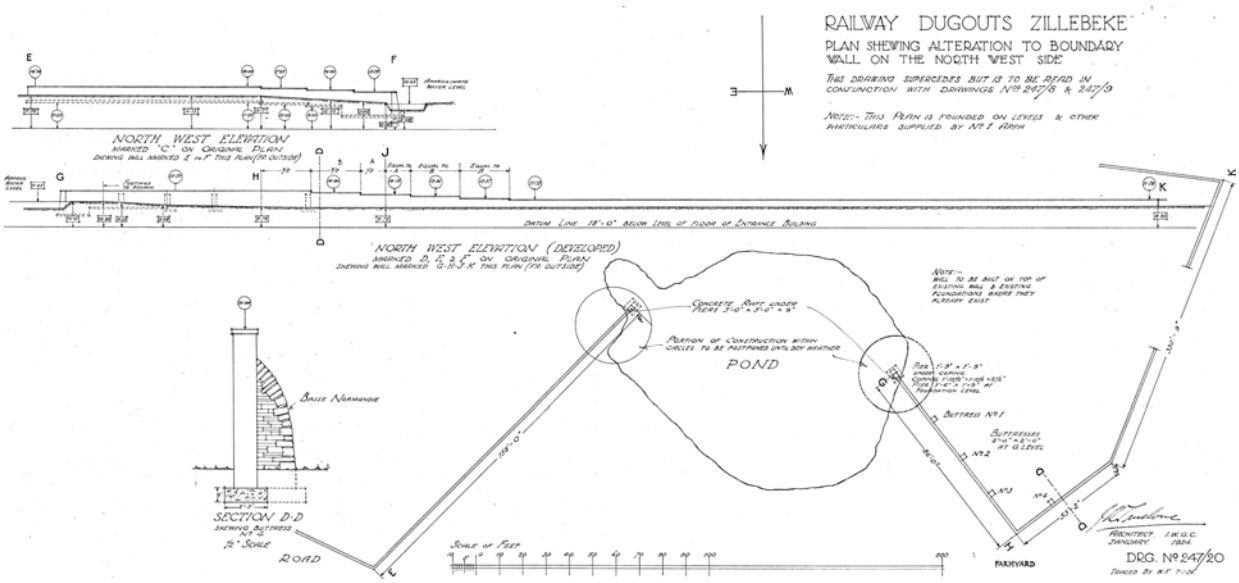

Figuur 11: Plan met aanduiding van de aan te passen muren ten opzichte van het eerste ontwerpplan, datum: januari 1924 (©CWGC)

Onderstaande zwart-wit foto's geven een goed beeld van hoe de begraafplaats er bij de aanleg moet hebben uitgezien.

Figuur 12: Zicht op de begraafplaats vanaf de Pollepelhoeve, datum onbekend (©CWGC)

Figuur 13: De begraafplaats kort na oprichting, datum: 1925-1935 (©In Flanders Field Museum, Ernest Thill (uitgever))

Figuur 14: Zicht op de begraafplaats nog voor de oprichting van de Special Memorials rondom de Herinneringssteen, datum: 1929 (©Hurst)

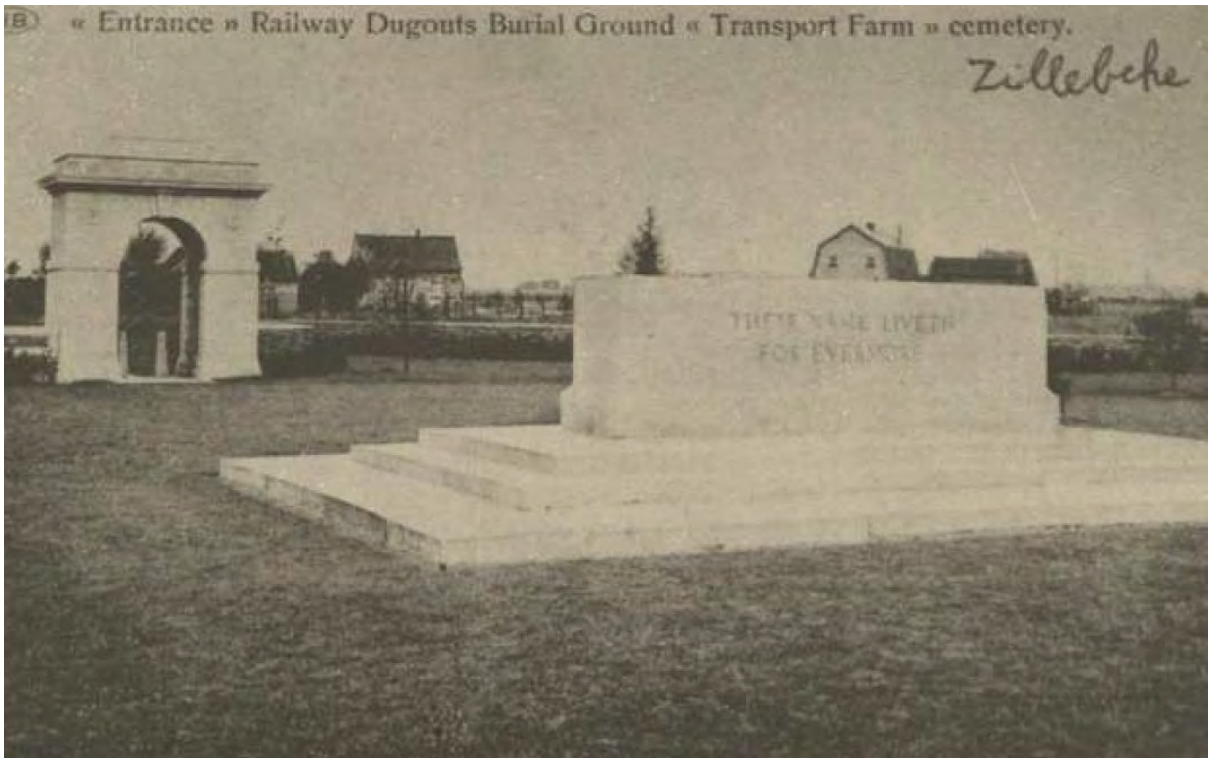

Figuur 15: Zicht op de Herinneringssteen, ook hier zijn de Special Memorials rondom de steen nog niet opgericht, datum: 1925-1945 (©Stadsarchief Ieper, Ernest Thill (uitgever))

Figuur 16: De begraafplaats kort na oprichting vanaf de Komenseweg, datum: 1925-1945 (© In Flanders Field Museum, Fotocollectie Deseyne)

Figuur 17: Zicht op de begraafplaats vanaf de noordwestelijke hoek van de begraafplaats, datum onbekend (©CWGC)

Figuur 18: Zicht op de hoofdas met trappartij, grastalud, Herinneringssteen en inkomgebouw, datum: 1 september 1938 (©CWGC)

Figuur 19: Zicht op de hoofdas vanaf het inkomgebouw met de Herinneringsteen en het Offerkruis achterin, datum: 1925-1939 (©CWGC)

Figuur 20: Zicht op de Herinneringssteen en het westelijke inkomgebouw, datum: 9125-1939 (©CWGC)

Figuur 21: Zicht op de hoofdas en de 'Special Memorials' rondom de Herinneringssteen, datum: 9125-1939 (©CWGC)

Figuur 22: Zicht op het westelijke inkomgebouw, de herinneringssteen en de Special Memorials opgesteld in cirkelvorm, datum: 1925-1939 (©CWGC)

De vergelijking van de plannen met de bewaarde foto's toont een verschil in uitvoering van de begraafplaats. Zo werden er uiteindelijk twee rijen van *Special Memorials* rond de Herinneringssteen geplaatst. Ook het dienstgebouwtje ziet er anders uit. Waar de architect een ronde structuur – in lijn met de vormentaal van zijn ontwerp – had voorzien, tonen de afbeeldingen een rechthoekig gebouw uit breuksteen (Gres-de-Poulseur steen) met een plat dak uit beton en kroonlijst uit witte natuursteen (Euville). Het is niet duidelijk waarom het ontwerp niet werd gevolgd. Tevens had het 'terras' rond de Herinneringssteen niet rondom rond een talud en is het niet duidelijk of de *Special Memorials* met leilinden in lijn met de hoofd- en zijas al dan niet werden uitgevoerd.

Figuur 23: Links de toolshed zoals ontworpen. Midden en rechts: toolshed zoals opgericht en afgebeeld op foto's net na de oprichting van de begraafplaats (©CWGC)

2.2 ONTWIKKELING VAN DE BEGRAAFPLAATS

2.2.1 Interbellum periode tot 1950

Een toestandsrapport uit 1944 en 1945 geven een goed inzicht in de toenmalige situatie van de site. De voorste borderbeplanting was goed onderhouden en waren gevuld door een selectie aan rozen en planten. Ook de achterborderbeplanting was vol met beplanting, zoals *Prunus Pissardi* en *Rosa Rugosa*. De toolshed is omgeven door een taxushaag (*Taxus*), de omheining wordt gevormd door een haagbeuk (*Carpinus Betulus*). Volgende bomen worden opgelijst: zilverberk (*Betula Pendula*), kastanjes (*Aesculus*), lindes (*Tilia*) en wilgen (*Salix*). De eiken (*Quercus*), langs de voorzijde, werden verwijderd. Op de helling langs de rand van de poel waren twee cypressen (*Taxodium*) geplant. Er zou ook een omheining rondom de poel aanwezig geweest zijn. Onderstaande afbeelding toont hoe de site er uitzag rond de jaren 1950. Op de foto's is ook te zien dat een deel van de taxushaag rondom de *Special Memorials* rond de Herinneringssteen is verdwenen.

Figuur 24: Zicht op het Offerkruis vanaf de Special Memorials rondom de Herinneringssteen, rechts is het talud naar de poel te zien. Datum: 22 juni 1947 (©CWGC)

Figuur 25: Zicht op de Special Memorials rondom de Herinneringssteen, datum: juli 1949 (©CWGC)

Figuur 26: Zicht op de poel en Pollepelhoeve, datum: circa 1945 (©CWGC)

2.2.2 Periode 1950 – 2000

Aan de **bouwkundige elementen** werd, naast het uitvoeren van regulier structureel onderhoud[6], in deze periode geen aanpassingen uitgevoerd. Uit verslagen is het wel mogelijk een analyse te maken van de conditie van de elementen. Vanaf 1983 werden reeds structurele problemen zoals verzakking en barstvorming bij het dienstgebouwtje vastgesteld, maar zonder dat er dringende interventies nodig waren. Ook de muren bleken vanaf 1995 in matige toestand te verkeren. Er konden verschillende losse en ontbrekende breukstenen worden opgemerkt. De herstellingen focusten zich op de binnenzijde van de begraafplaats. Als laatste werden doorheen deze periode lokaal ook verschillende witstenen elementen zoals dekstenen of traptreden vervangen.

De **groenaanleg** op de begraafplaats is daarentegen sinds de aanleg wel sterk veranderd. Heel wat bomen werden doorheen de tijd verwijderd en opnieuw aangeplant. Verschillende verslagen konden een overzicht bieden op de conditie en aanpassingen van de groenelementen gedurende deze periode:

1967 Het onderhoud van de site liep goed en de borderaanplanting was sterk gegroeid. De boomaanplant was zeer gevarieerd en vormde een belangrijk architecturaal element op de site. Enkel waren de paardenkastanjes enorm gegroeid waardoor was aangeraden om zeven bomen die het minder goed deden alternerend te verwijderen. Tevens was een cirkel van *Malus Hopa* aangeplant ten oosten van de poel, deze waren goed ontwikkeld.

1973 Langs de achterste muur groeiden 18 *Ulmus Glabra 'Fastigiata'* in drie halve cirkels zoals was voorzien in het originele plan. Eén van de bomen was dood en een andere boom moest worden gecontroleerd op de iepenziekte. Later in het jaar werd geconstateerd dat ook twee andere iepen dood waren, en anderen aangetast door de iepenziekte. Als gevolg hierop werden alle iepen verwijderd en vervangen door 11 *Populus Nigra Italica* geplaatst in groepjes, die moesten dienen als scherm voor de begraafplaats. Ook de bewaarde (pré-oorlogse) populier (*Populus Nigra Italica*) naast het dienstgebouwtje bleek ziek te zijn. Voor de rest had de site een gevarieerde collectie aan mature bomen zoals kastanjes, berken en wilgen.

[6] Regulier onderhoud werd uitgevoerd in 1971, 1975, 1983, 1987, 1989, 1995 tot 1996 en 1998

Figuur 27: Plan met aanduiding van de veranderingen uit 1973, datum: 1973 (©CWGC)

Mei 1979 Uit een toestandsrapport uit 1979 kan een beeld geschetst worden van de toen aanwezige bomen op de site:

- 20 *Betula Verrucosa*
- 2 *Aesculus x Carnea*
- 10 *Aesculus Hippocastanum*
- 4 *Malus x Eleyi*
- 12 *Malus Hopa*
- 2 *Quercus Pedunculata*
- 2 *Salix Vitellina Pendula*
- 2 *Taxodium Distichum*
- 2 *Salix Alba Coerulea*
- 11 jonge *Populus Nigra Italica*

Tevens wordt er de melding gemaakt van een Taxus Baccata haag rond het dienstgebouw.

1983 Een verslag uit het najaar van 1982 vermeldt enkele mooie bomen zoals de *Quercus Robus* en de *Aesculus*. De 20 *Betula Pendula*, in een cirkel geplaatst rond de Herinneringssteen, moesten echter verwijderd en vervangen worden door 9 *Betula Pendula 'Tristis'* omdat deze oud waren en de kruinen tussen de omliggende bomen groeiden. De korte taxushaag die achter enkele grafstenen stond aan de voorzijde van de begraafplaats werd ook verwijderd.

Een plan uit november 1983 toont hoe de groenaanleg er toen moet hebben uitgezien. Enkele vermoedelijk oude restanten van het originele plan kunnen worden opgemerkt, zoals de rode kastanjes en de eik langs de dwarsas en enkele witte kastanjes in halve cirkelvorm rond het Offerkruis.

- *Betula Pendula 'Tristis'*
- *Malus x Eleyi*
- *Aesculus Hippocastanum*
- *Populus Nigra Italica*
- *Salix Vitellina Pendula*
- *Malus 'Hopa'*
- *Aesculus x Carnea*
- *Quercus Pedunculata*
- *Taxodium Distiohum*
- *Salix Alba Coerulea*

Figuur 28: Plan met aanduiding van de aanwezige bomen, datum: november 1983 (©CWGC)

1986 Een zware storm beschadigde heel wat bomen op de begraafplaats: de 2 *Aesculus Carnea* bij plot VII op de dwarsas, de cirkelvormige aanplant van *Malus 'Hopa'* naast de poel, 1 *Taxodium Distichum* achter het Offerkruis, de groep van *Malus 'Eleyi'* waarvan 2 omver waren gewaaid, 2 *Salix x Caerulea* en 2 *Aesculus Hippocatanum*. Er werd hierop een aanvraag ingediend om de permanente beplanting te veranderen. Het plan bij deze aanvraag is jammer genoeg niet bewaard gebleven, maar de aanbevelingen waren de volgende:

- Aanplanten van *Taxodium Distichum* naast het water en het verwijderen van de aanwezige wilgen;
- Aanplanten van een cirkelvormige groep van *Acer Griseum ten oosten van de poel;*
- Het verminderen van een aantal *Betula Pendula 'Dalecarlica'* aan de ingang en het introduceren van groepen berken verspreid over de begraafplaats;
- Verwijderen van de twee *Aesculus Hippocastanum* voor de Herinneringssteen;
- De aanplant van *Aesculus x 'Plantierensis'* om de lege plaatsen na de stormschade te vullen;
- De eventuele verwijdering van de *Populus Nigra 'Italica'* aangezien deze zich op termijn te dicht bij de nieuw aan te planten *Aesculus x 'Plantierensis'* zou bevinden.

Figuur 29: Zicht op de begraafplaats vanaf de Komenseweg, datum: 1994 (©CWGC)

1995 De *Acer Griseum* bomen in een cirkel bij de inkom waren traag aan het groeien, maar zouden binnenkort een mooi geheel vormen. De rest van de begraafplaats was aangeplant met mature bomen zoals *Aesculus Hippocastanum*, een *Quercus* en twee *Salix Bablonica*. Het werd

aanbevolen om twee jonge *Taxodium Distichum* te verwijderen aangezien deze in de oudere *Salix Bablonica* groeiden. Als laatste werd aangeraden om enkele falende groepen berken te reduceren tot een soort per groep. In de hoeken nabij de ingang bevonden zich kleine groepen van grotere struiken (vermoedelijk *Ribes*). Er werd aangeraden deze opnieuw aan te planten zodat deze hoger gingen zijn dan de muur.

1998 In 1998 vond er grootschalige nivelleringswerken plaats op de begraafplaats.

1999 Van de zes volwassen *Aesculus Hippocastanum* leken drie het moeilijk te hebben. De vervangende bomen waren reeds aangeplant. Als de conditie van de oudere bomen erger werd, was het de bedoeling deze te verwijderen. De cirkels van *Betula Pendula 'Dalecarlica'* en *Acer Grisium* deden het wel goed.

2.2.3 Periode 2000 – 2021

Naast het uitvoeren van regulier structureel onderhoud[7] werden in deze periode ook enkele aanpassingen uitgevoerd aan de structuur en vormgeving van de begraafplaats, zowel op bouwkundig vlak als bij de groenaanleg.

In 2004 werden 22 houten paaltjes geplaatst om te voorkomen dat er op het gras werd gereden. In datzelfde jaar werd een form B goedgekeurd om het dienstgebouwtje af te breken aangezien de structurele conditie ervan als gevaarlijk werd bevonden en de structuur – toen – als niet-origineel werd beoordeeld. In 2005 werd het gebouwtje bijgevolg gesloopt. Er werd toen ook voor het eerst gesproken over de creatie van een dienstingang. Verschillende opties werden voorgelegd (westelijke omheiningsmuur, voorste muur, naast de oostelijke ingang). Uiteindelijk werd gekozen om een kort stukje oostelijke omheiningsmuur te herplaatsen naar het westen met behoud van de karakteristieke vorm, maar zodat er een nieuwe dubbele poort geplaats kon worden. In het voorjaar van 2007 werden deze werken uitgevoerd.

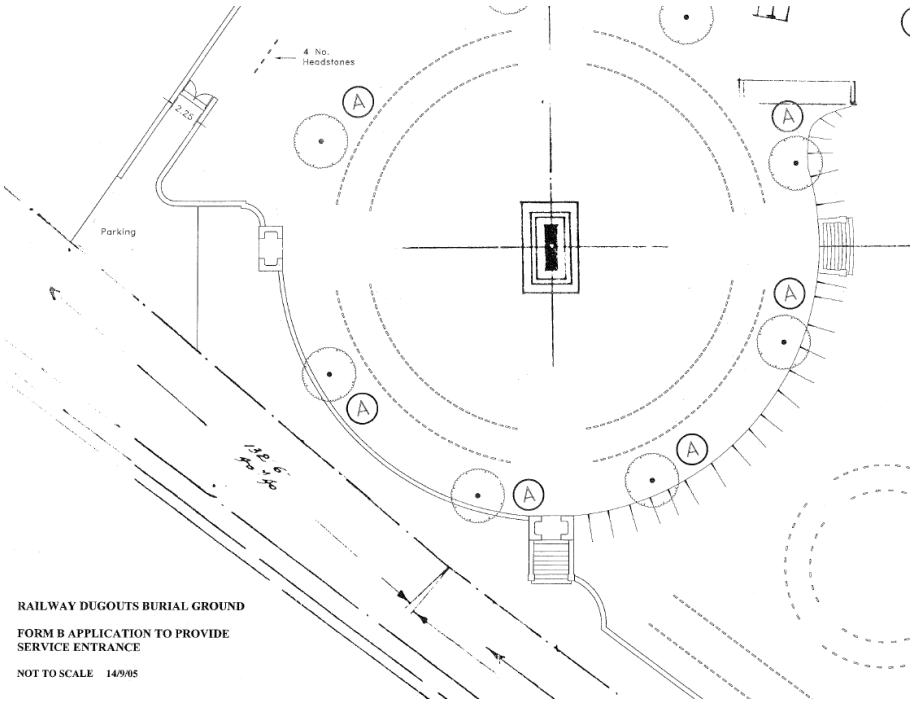

Figuur 30: Plan met aanduiding gewijzigde dienstingang, datum: 2005 (©CWGC)

In 2007 werd ook nieuw dienstgebouw gebouwd. In hetzelfde jaar werd de notie gemaakt van een dode *Betula Pendula 'Delecarlica'* rond de Herinneringssteen. Deze boom was al een vervanging na het verlies van de voorgaande boom.

[7] Regulier onderhoud werd uitgevoerd in 2003, 2004, 2016, 2021, 2022 en 2024

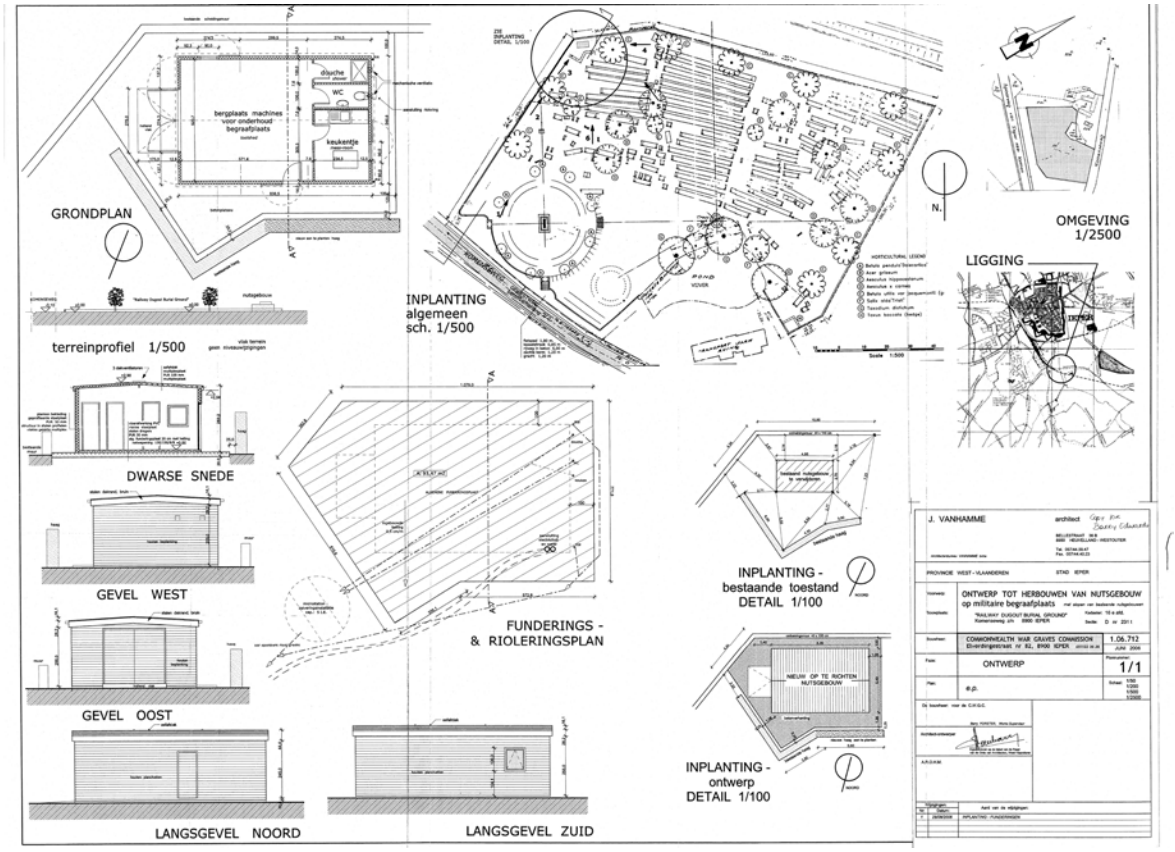

Figuur 31: Plan voor het nieuwe dienstgebouw, datum: 2006 (©CWGC)

In 2008 werd een aanvraag voor het plaatsen van extra loods bij de Pollepelhoeve ingediend. Deze aanvraag werd goedgekeurd mits het aanplanten van een haag langs de westelijke omheiningsmuur op ten minste 50 cm van de omheiningsmuur van de begraafplaats teneinde de visuele impact en de privacy op de begraafplaats te waarborgen. In dezelfde periode werd beslist om de silo in de noordwestelijke hoek van de begraafplaats uit te breiden. Hiervoor moest de herinneringssteen met 3 Duitse herdenkingen verplaatst worden.

Figuur 32: foto's van voor en na de uitbreiding van de silo en het verplaatsen van de Duitse herinneringssteen, datum: 2005 en 2011 (©CWGC)

Een verslag uit 2009 over de toestand van de groenelementen op de site maakt notie dat de Aeculus tekenen van ziekte vertonen en dat ze dringend een inspectie nodig hebben.

In 2010 werd beslist de zone tussen de dienstingang en het dienstgebouw te draineren aangezien dit een intensief gebruikte zone is door de teams en waardoor de uitstraling van de begraafplaats nabij de ingang er onnet uitziet.

Een risicoanalyse van de bomen op de begraafplaats, daterend uit 2010, schetst een beeld van de toen aanwezige bomen op de site. Er bevonden zich toen acht *Betula Pendula 'Dalecarlica'* rondom de herinneringssteen, negen *Aesculus Hippocastanum* langs de muren van de begraafplaats, zes *Aesculus x Carnea*, drie *Betula utilie var jacquemontii* (enkelstammig), drie *Taxodium distichum*, drie *Salix alda 'Triesti'* en één *Quercus Robur*. Op het plan wordt de melding gemaakt dat de groep van acht *Acer Griseum* aan de voorzijde van begraafplaats enkele jaren terug werden verwijderd. Tevens wordt vermeld dat *Aesculus Hippocastanum* tekenen van ziekte vertoonden en dat een van de *Aesculus Hippocastum* onlangs was verwijderd.

Figuur 33: Plan met aanduiding van de toen nog aanwezige bomen op de begraafplaats, datum: 2010 (©CWGC)

In 2013 werd de aanvraag voor het vellen van alle 15 kastanjebomen op de site en het plaatsen van 3 inlandse eiken (*Quercus Robur*) en 12 amberbomen (*Liquidambar Styraciflua*) goedgekeurd door Onroerend Erfgoed (zie onderstaande plan). Alle kastanjebomen waren echter zwaar aangetast door zwammen, witrot en de bloedingsziekte. Om latere schade aan de grafstenen en andere waardevolle structuren te vermijden werd er beslist de nieuwe bomen op meer open ruimtes aan te planten waardoor ze zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Figuur 34: Plan met aanduiding van de nieuw te planten bomen, datum: 2013 (©CWGC)

Uiteindelijk werden de *Liquidambar styriciflua* en *Quercus robur* niet aangeplant omdat dit plan niet in lijn lag met de algehele toekomstvisie voor de begraafplaats. In 2015 werden in plaats daarvan wel vier *Taxus Baccata 'Fastigiata'* aangeplant rondom de Herinneringssteen en vier *Ilex Aquifolium 'J.C. van Tol'* aangeplant in twee paren die de inkomgebouwen flankeren.

In de winter van 2021 en 2022 werden alle grafstenen rond de Herinneringssteen weer op hoogte gebracht, nadat deze te laag bleken t.o.v. het maaiveld waardoor de persoonlijke inscripties niet meer leesbaar waren. De rijen B, C, F en G kregen echter ook een nieuwe fundering, aangezien deze ook verzakt/te laag waren. Tijdens de werken werd ook de silo vernieuwd.

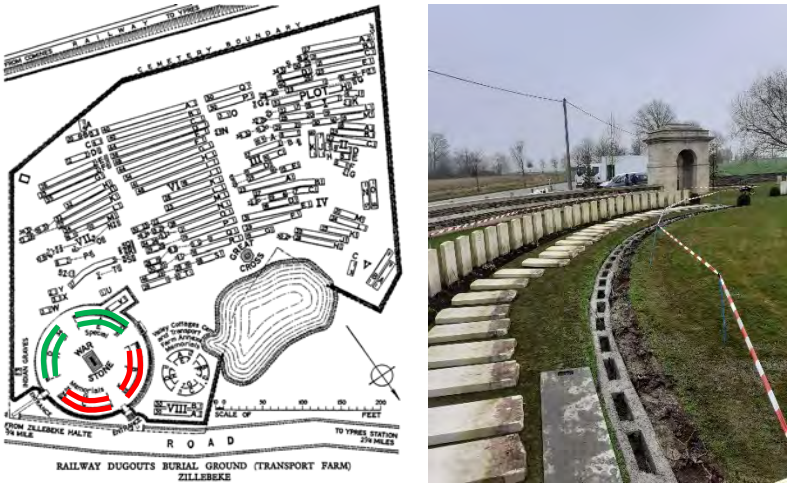

Figuur 35: Plan met aanduiding van de herplaatste grafstenen in 2021-2022, rood is inclusief de fundering, groen is waar de bestaande fundering werd behouden en foto tijdens de werken, datum: 2022 (©CWGC)

In 2023 werd een nieuwe omheining geplaatst rond de poel.

Figuur 36: Omheining rond de poel voor en na de vernieuwing (©CWGC)

2.2.4 Historisch overzicht

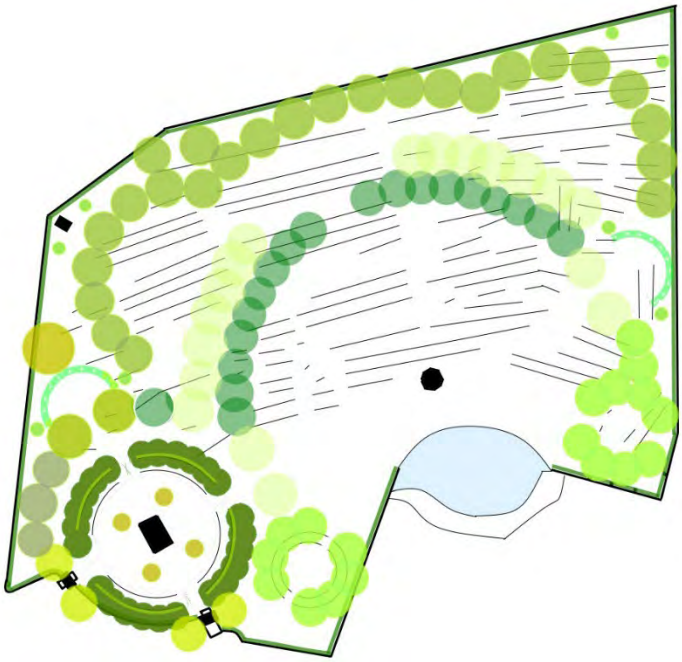

Figuur 37: Voorziene plan van aanleg voor de begraafplaats in 1923-1925 (©CWGC)

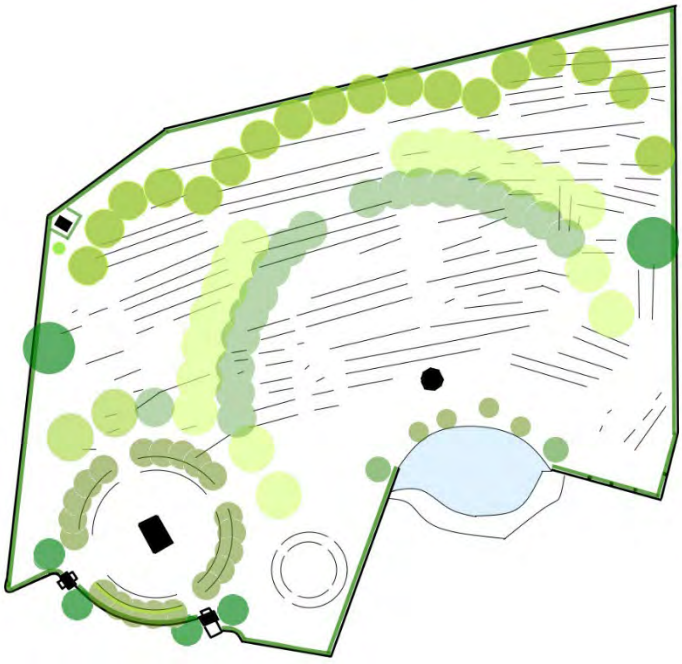

Figuur 38: Plan van hoe de begraafplaats er vermoedelijk moet hebben uitgezien voor en na de Tweede Wereldoorlog, tot circa 1950 – het ontwerp van de begraafplaats komt in grote lijnen overeen met het ontwerpplan m.u.v. de bomen nabij de poel en het niet uitvoeren van de leilinden (©CWGC)

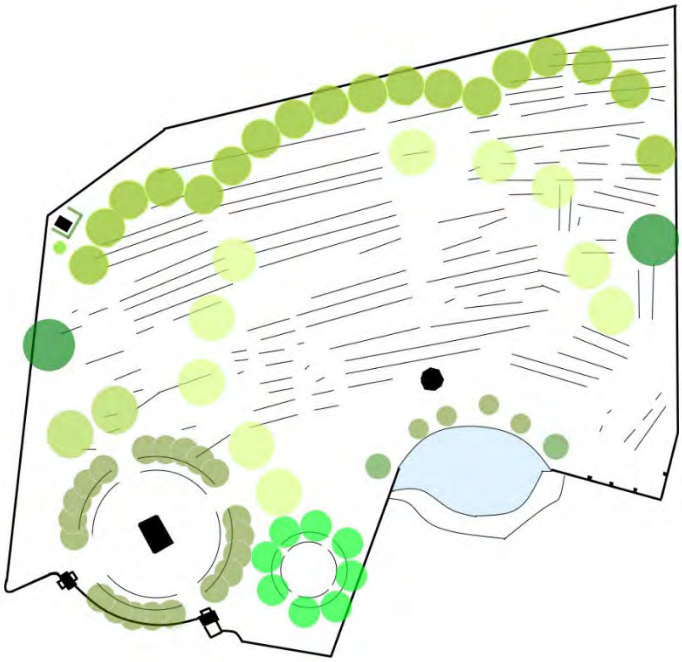

Figuur 39: Plan van hoe de begraafplaats er vermoedelijk moet hebben uitgezien in de jaren '60 – De rij lindes rond het Offerkruis werden vermoedelijk verwijderd en een cirkel van Malus Hopa ten oosten van de poel was aangeplant (©CWGC)

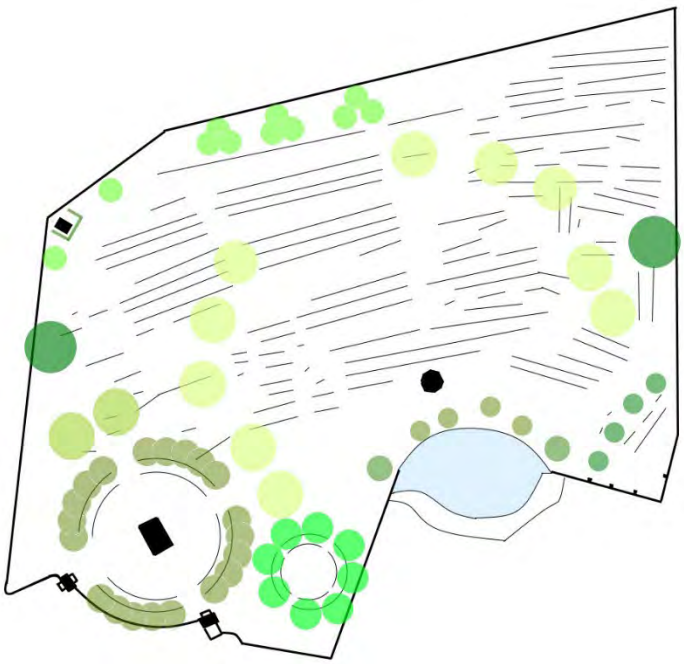

Figuur 40: Plan van hoe de begraafplaats er vermoedelijk moet hebben uitgezien in de jaren '70 – Grote rij olmen achteraan de begraafplaats werd onder andere vervangen door Italiaanse populieren (©CWGC)

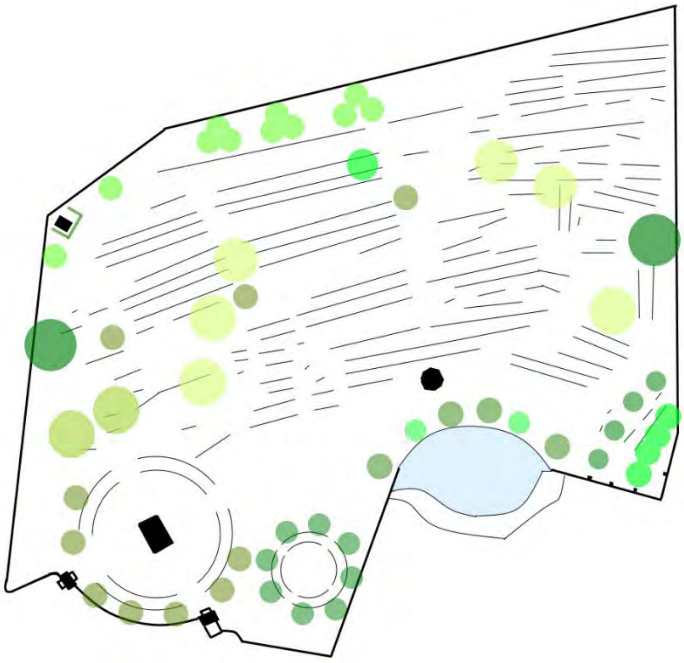

Figuur 41: Plan van hoe de begraafplaats er vermoedelijk moet hebben uitgezien in de jaren '80 – Verschillende kastanjebomen rond het Offerkruis werden verwijderd, ook de berken rond de Herinneringssteen en de cirkel Malus Hopa werden vervangen (©CWGC)

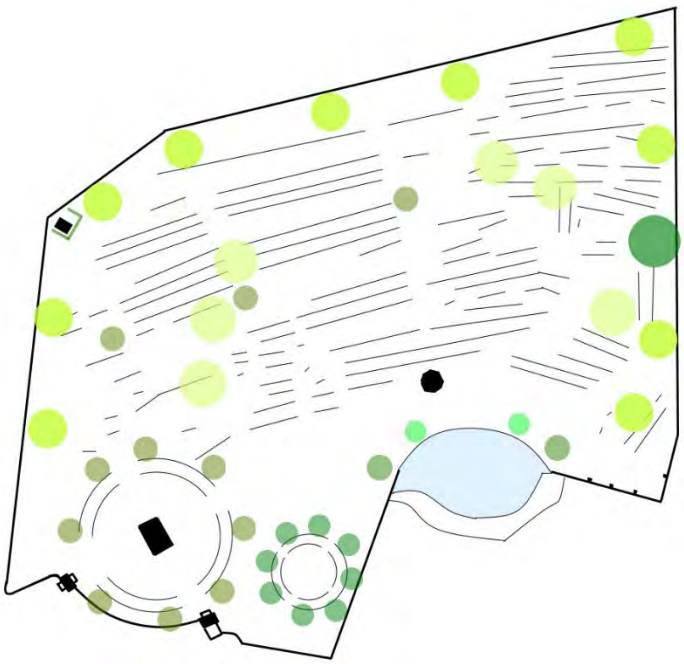

Figuur 42: Plan van hoe de begraafplaats er vermoedelijk moet hebben uitgezien in de jaren '90 – De populieren rondom rond de begraafplaats worden vervangen door extra kastanjebomen, ook een nieuwe cirkel aan berken rond het Herinneringssteen is aangeplant, de originele eikenboom ten oosten van de begraafplaats is verwijderd (©CWGC)

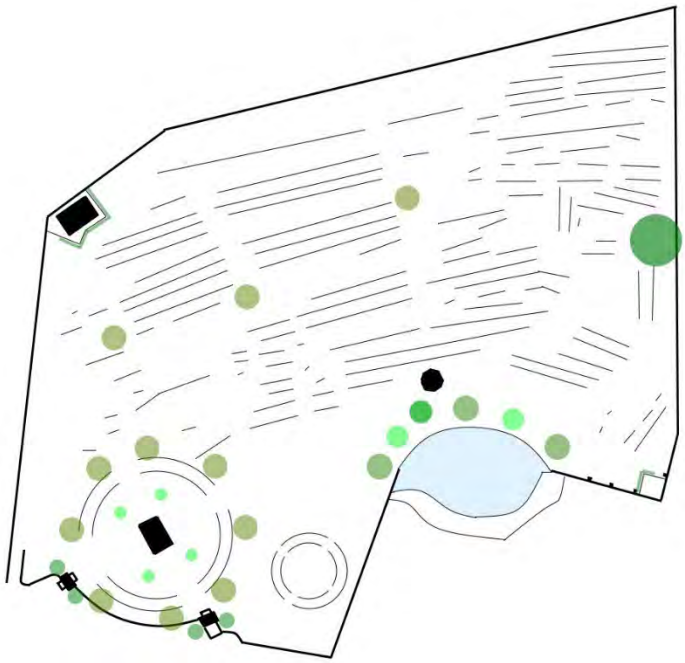

Figuur 43: Huidig plan van de begraafplaats circa 2025 – structurele aanpassingswerken zijn doorgevoerd (dienstingang, dienstgebouw en silo) maar ook de originele kastanjebomen moesten worden gekapt door ziekte en een eerste aanzet voor het re-integreren van het originele ontwerp werd doorgevoerd door de aanplant van Taxussen rond de Herinneringssteen en hulsten aan de ingangsgebouwen – enkel de aanwezige eik in het westen zou nog origineel moeten zijn (©CWGC)

3. INVENTARIS VAN DE HUIDIGE TOESTAND

3.1 ALGEMENE BESCHRIJVING VAN HET GOED

3.1.1 Beschrijving

Deze grote begraafplaats heeft een onregelmatige vorm en is in twee niveaus aangelegd. Het terrein wordt omsloten door een muur uit grijsgroene breuksteen, bedekt met dekstenen uit witte natuursteen. Slechts aan de poel wordt deze omheiningsmuur onderbroken. Daar staat een, uit natuurlijke takken, gevlochten omheining om valgevaar te vermijden. Aan de straatzijde is de omheiningsmuur gebogen, zowel tussen als aanpalend aan de twee aanwezige toegangspaviljoentjes. Beide gebouwtjes worden geflankeerd door twee hulsten. Vooraan de begraafplaats is een semi-cirkelvormig terras uit gras waarop de Herinneringssteen staat opgesteld. De steen wordt omkaderd door taxussen en omringd door een dubbele rij *Special Memorials* en berken. Ten noordwesten hiervan is een tweede groep *Special memorials*, ook in cirkelvorm opgesteld rond een *Duhallow block*. Een trappartij vanaf de Herinneringssteen biedt toegang tot het Offerkruis type B die bij de poel is gelegen. Dit Offerkruis ligt in lijn met de Herinneringssteen, het oostelijke toegangspaviljoentje, de trappenpartij en een eik (die vermoedelijk stamt uit de periode van de aanleg). Deze as vormt dan ook de hoofdas van de begraafplaats. Twee zijassen staan dwars hierop en starten vanaf de Herinneringssteen en Offerkruis. De 2.463 graven liggen onregelmatig verspreid over de begraafplaats, verdeeld over 7 perken, en worden getooid met vaste borderbeplanting. In de zuidoostelijke hoek van de begraafplaats staat een dienstgebouw, omringd door een haag. In de noordwestelijke hoek een silo, ook omringd door een haag.

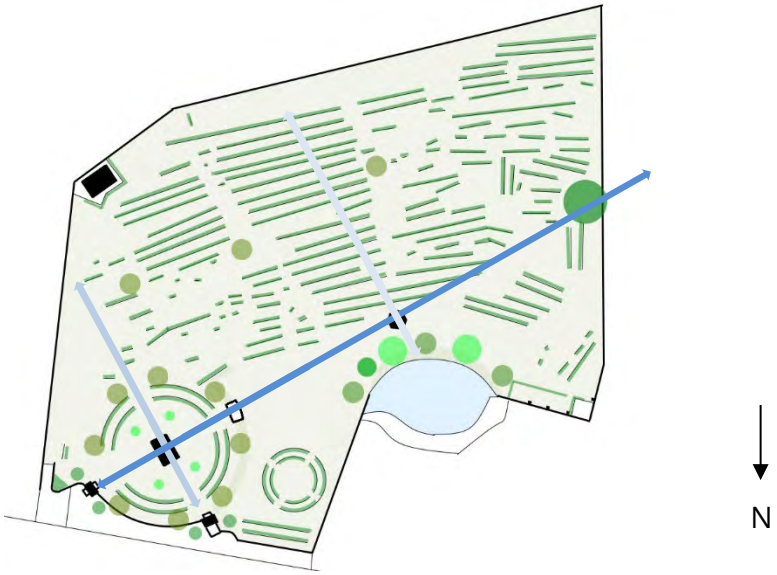

3.1.2 Algemene toestand

Over het algemeen verkeren het merendeel van de structurele elementen op de site in een slechte conditie. Vooral de toestand van het breukstenen metselwerk is zorgwekkend. De dekstenen, het Offerkruis, de Herinneringssteen en de inkomgebouwtjes bevinden zich daarentegen over het algemeen een matige tot goede toestand.

Bijlage 4 bevat een gedetailleerd fotografisch verslag van de huidige toestand.

Alle foto's gebruikt in dit hoofdstuk dateren uit het najaar van 2025 tenzij anders vermeld.

3.2 ERFGOEDELEMENTEN: ARCHITECTUUR

3.2.1 INKOMPAVILJOENTJES

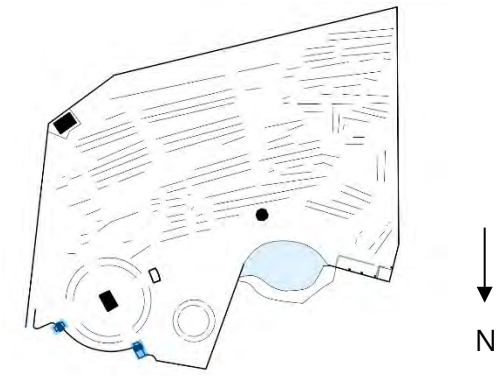

Korte beschrijving

De toegang tot de begraafplaats bestaat uit twee inkompaviljoentjes volledig opgebouwd uit witte natuursteen (Euville). Beide gebouwtjes zijn afgewerkt met een klein schilddak, uitstekende kroonlijst en rondbogige doorgang. Het westelijke gebouwtje kan worden betreden door zeven treden die aan beide zijden worden geflankeerd door een muurtje bekroond met een kleine pilaster. De toegang tot het westelijke gebouwtje wordt onderbroken door een natuurstenen paal. Elk gebouwtje heeft aan de binnenzijde twee nissen met een bankje en wordt overwelfd door een natuurstenen tongewelf. In het westelijke gebouwtje is het bronzen registerkastje aanwezig, in het oostelijke gebouw hangt de metalen informatieplaat.

Huidige toestand

Beide gebouwen verkeren in een matige conditie. Lokaal zijn enkele stenen en voegwerk verweerd en beschadigd. Daarnaast kan er sterke zwarte vervuiling worden aangetroffen ter hoogte van de kroonlijst, dak en bovenaan de tongewelven, wat kan wijzen op mogelijkse waterinfiltratie.

3.2.2 OMHEININGSMUREN

Algemene beschrijving

De begraafplaats wordt langs elke zijde omgeven door omheiningsmuren die bestaan uit breuksteen van het type *'Grès de Poulseur'* bedekt met dekstenen uit witte natuursteen *(Euville)*.

Algemene toestand

Bij alle muren kan eenzelfde problematiek worden vastgesteld, namelijk het verzanden van de legmortel met bijgevolg het loskomen van grote percentages aan stenen. Dit fenomeen kan het beste worden waargenomen aan de buitenzijde van de meeste muurdelen aangezien er doorheen de jaren gefocust werd op herstellingswerken aan de binnenzijde van de muur. De vele herstellingen aan de binnenzijde van de omheiningsmuren – die niet altijd even esthetisch werden uitgevoerd – zorgen ervoor dat de muren er matig uitzien. De realiteit is echter dat het slechts de voegmortel is die de stenen nog met elkaar verbindt. Daarnaast kan ook bij vele stenen delaminatie vastgesteld worden.

Gezien de omvang van de muren en de specifieke kenmerken aan de verschillende muurdelen, werd beslist de muren op te delen in verschillende muurdelen.

3.2.2.1 Muur 1

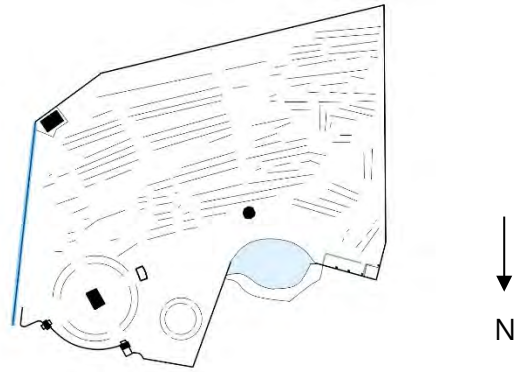

Korte beschrijving

Dit betreft de oostelijke omheiningsmuur. Het is een lange, maar lage rechte muur waarvan een deel van de muur bij het creëren van de dienstingang in 2007 werd heropgebouwd. Dit muurdeel loopt tot aan de hoek achter het dienstgebouw en heeft een lichte keerfunctie aangezien het weiland hoger licht dan de begraafplaats.

Huidige toestand

De muur verkeert in een slechte toestand. Ongeveer 40% van de stenen langs de buitenzijde zit los, de samenhang van de legmortel is volledig verzand en verschillende stenen zijn gedelamineerd of al verdwenen. Daarnaast kan een lichte verschuiving, zetting van de muur worden vastgesteld. De dekstenen verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd en verschillende stenen zijn beschadigd.

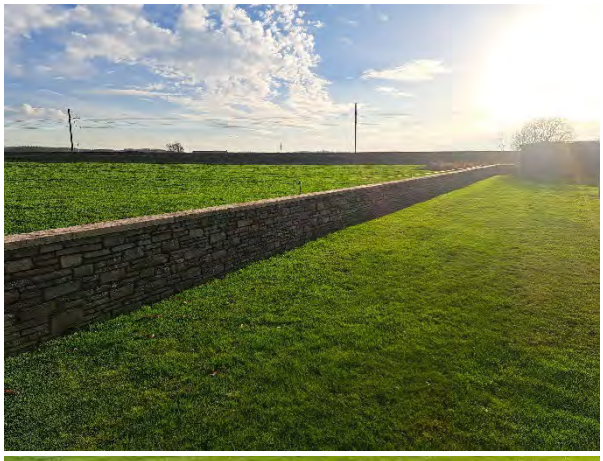

3.2.2.2 Muur 2

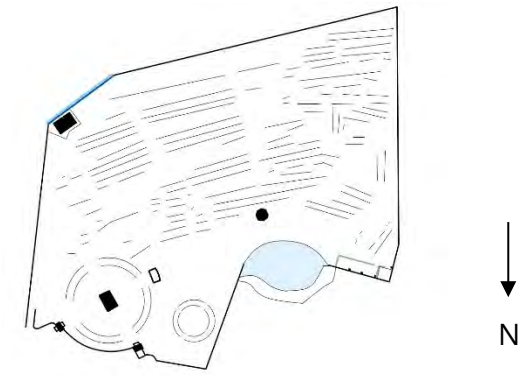

Korte beschrijving

Dit betreft een kort stukje zuidoostelijke omheiningsmuur dat aansluit op muurdeel 1 en 3. Het is een lage rechte muur dat zich voor een stuk verschuild achter het dienstgebouw en ligt langs een poel op het naburige perceel. De muur heeft een lichte keerfunctie aangezien het weiland hoger licht dan de begraafplaats.

Huidige toestand

De muur verkeert in een slechte toestand. Ongeveer 70% van de stenen langs de buitenzijde en 10% van de stenen langs de binnenzijde zit los. De samenhang van de legmortel is volledig verzand en verschillende stenen zijn gedelamineerd of reeds verdwenen. Daarnaast kan een lichte zetting van de muur worden vastgesteld. De dekstenen verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd en verschillende stenen zijn beschadigd.

3.2.2.3 Muur 3

3.2.2.3.1 Muur 3A

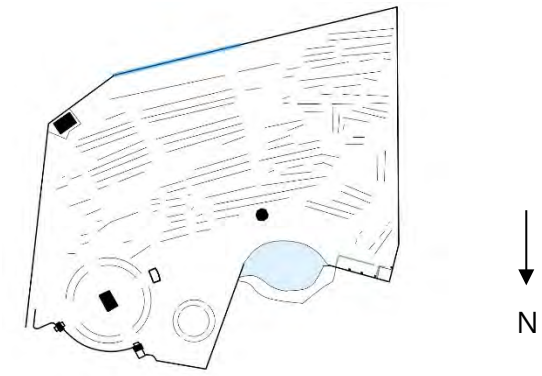

Korte beschrijving

Dit betreft de helft van de zuidelijke omheiningsmuur en sluit aan op muurdeel 2 en op muurdeel 3B. Dit muurdeel is 62 meter lang en loopt van deksteen 126 t.e.m. 186. Het betreft een lage rechte muur waarvan de hoogte varieert naargelang het glooiende landschap. Zo is de muur in het oosten hoger dan in het westen. Ook heeft de muur een lichte keerfunctie aangezien het weiland hoger licht dan de begraafplaats.

Huidige toestand

De muur verkeert in een slechte toestand. Ongeveer 70% van de stenen langs de buitenzijde en 10% van de stenen langs de binnenzijde zit los. De samenhang van de legmortel is volledig verzand en verschillende stenen zijn gedelamineerd of reeds verdwenen. De dekstenen verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd en verschillende stenen zijn beschadigd.

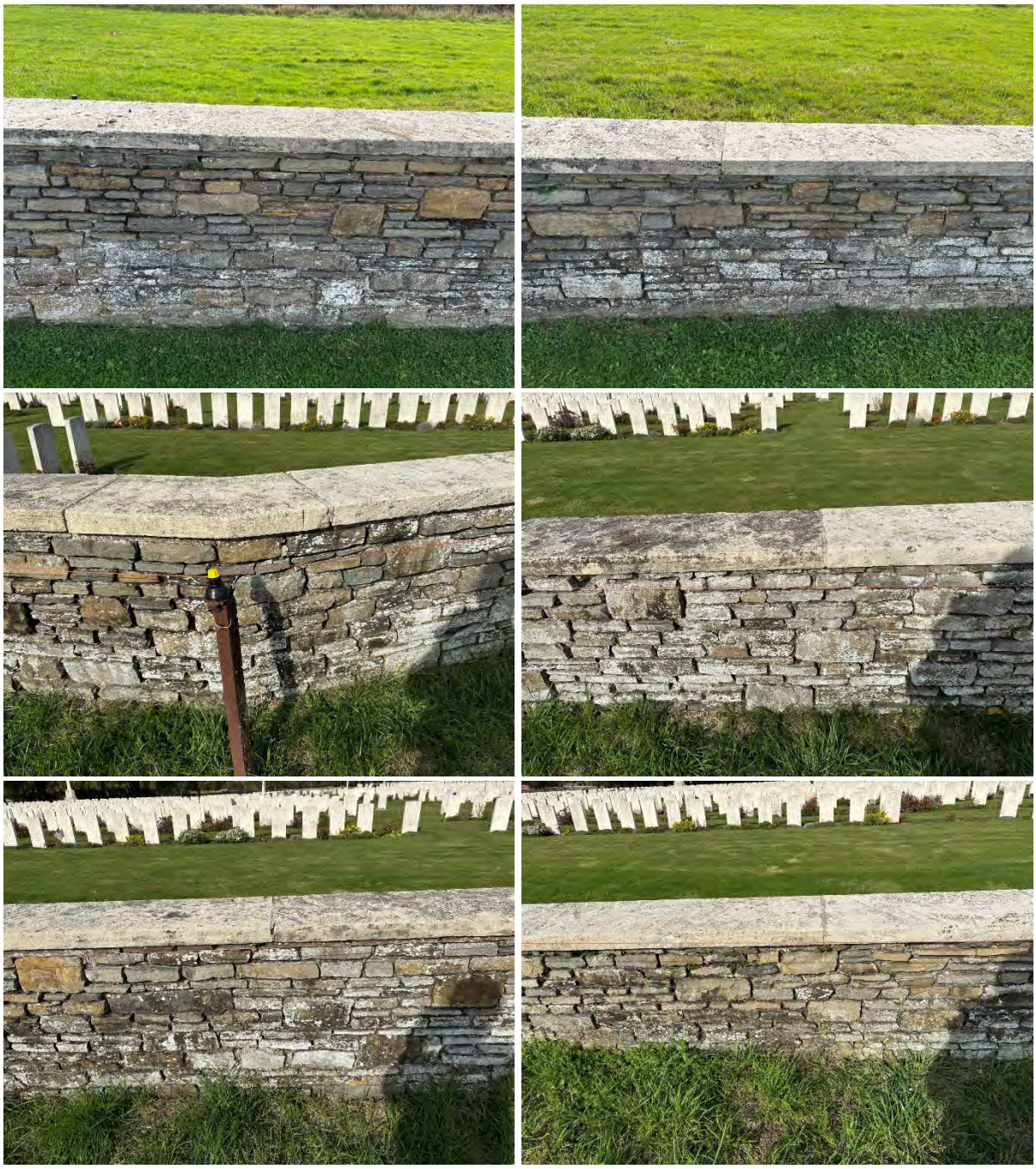

3.2.2.3.2 Muur 3B

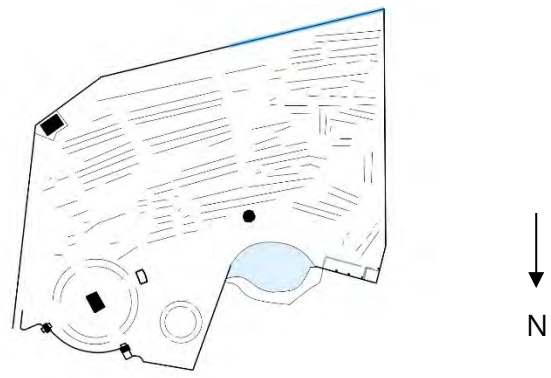

Korte beschrijving

Dit betreft de andere helft van de zuidelijke omheiningsmuur en sluit aan op muurdeel 3A en op muurdeel 4A. Dit muurdeel is 61,3 meter lang en loopt van deksteen 186 t.e.m. 245. Het betreft een zeer lage rechte muur waarvan de hoogte varieert naargelang het glooiende landschap. Zo is de muur in het oosten hoger dan in het westen. Tevens heeft de muur lichte keerfunctie aangezien het weiland hoger licht dan de begraafplaats.

Huidige toestand

De muur verkeert in een slechte toestand. Ongeveer 70% van de stenen langs de buitenzijde en 10% van de stenen langs de binnenzijde zit los. De samenhang van de legmortel is volledig verzand en verschillende stenen zijn gedelamineerd of reeds verdwenen. Er kan een lichte verschuiving naar het weiland toe worden waargenomen ter hoogte van het westelijke deel van de muur, zo steken verschillende stenen van de onderste lagen breuksteen uit aan de begraafplaatszijde. De dekstenen verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd en verschillende stenen zijn beschadigd.

3.2.2.4 Muur 4

3.2.2.4.1 Muur 4A

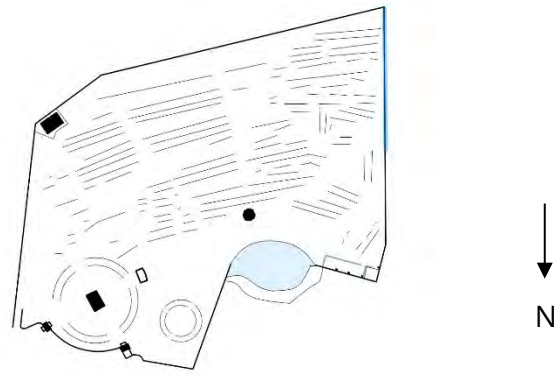

Korte beschrijving

Dit betreft de zuidelijke helft van de westelijke omheiningsmuur en sluit aan op muurdeel 3B en op muurdeel 4B. Dit muurdeel is 50,6 meter lang en loopt van deksteen 245 t.e.m. 294. Het betreft een lage rechte muur waarvan de hoogte varieert naargelang het glooiende landschap. Ook heeft de muur een lichte keerfunctie aangezien het weiland hoger licht dan de begraafplaats. Tegen een deel van de buitenzijde van de muur is een haag aangeplant.

Huidige toestand

De muur verkeert in een slechte toestand. Ongeveer 60% van de stenen langs de buitenzijde en 20% van de stenen langs de binnenzijde zit los. De samenhang van de legmortel is volledig verzand en verschillende stenen zijn gedelamineerd of reeds verdwenen. De dekstenen verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd en verschillende stenen zijn beschadigd.

3.2.2.4.2 Muur 4B

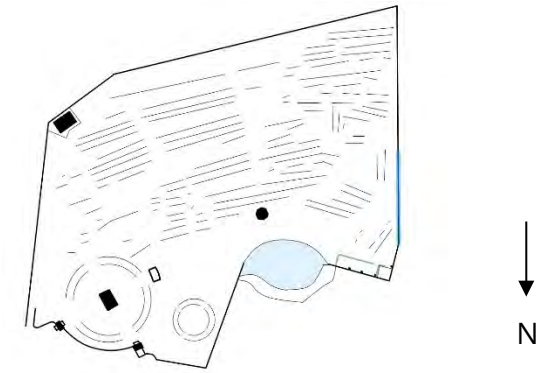

Korte beschrijving

Dit betreft de noordelijke helft van de westelijke omheiningsmuur en sluit aan op muurdeel 4A en op muurdeel 5. Dit muurdeel is ook 50,6 meter lang en loopt van deksteen 295 t.e.m. 343. Noordwaarts vertrapt de muur in de hoogte. Tegen een deel van de buitenzijde van de muur is een haag aangeplant.

Huidige toestand

De muur verkeert in een slechte toestand. Ongeveer 60% van de stenen langs de buitenzijde en 20% van de stenen langs de binnenzijde zit los. De samenhang van de legmortel is volledig verzand en verschillende stenen zijn gedelamineerd of reeds verdwenen. De dekstenen verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd en verschillende stenen zijn beschadigd.

3.2.2.5 Muur 5

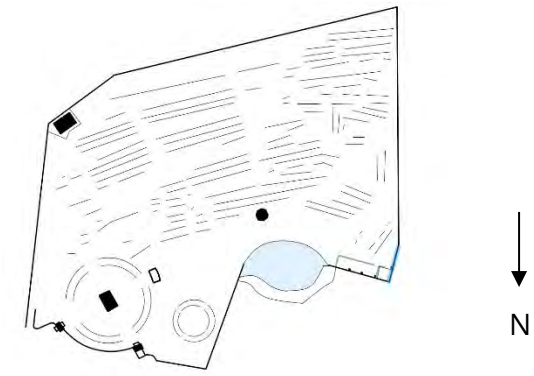

Korte beschrijving

Dit betreft het noordelijkste stukje muur in het noordwesten waarlangs deels de silo werd gebouwd. Dit muurdeel sluit aan op muurdeel 4B en muurdeel 6. Het is een hoog stuk muur die verder vertrapt en wordt verstevigd door een gebogen steunbeer aan de zijde van de begraafplaats.

Huidige toestand

Dit stuk muur verkeert in een betere toestand dan de lagere muurdelen. Wegens de nog aanwezige voegmortel kan slechts lokaal een losse steen worden waargenomen. Het is echter niet duidelijk wat de algehele conditie van de legmortel is voor dit stuk muur. Wel zien we ook hier dat verschillende stenen zijn gedelamineerd en kan lichte barstvorming worden opgemerkt. De dekstenen verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd en verschillende stenen zijn beschadigd.

3.2.2.6 Muur 6

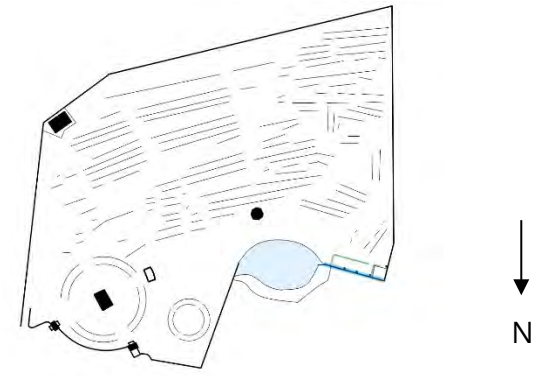

Korte beschrijving

Dit betreft de noordelijke omheiningsmuur ten westen van de vijver waarlangs deels de silo werd gebouwd. Dit muurdeel sluit aan op muurdeel 5. Het is het hoogste stuk muur op de begraafplaats en wordt verstevigd door twee gebogen steunberen aan de zijde van de begraafplaats. De muur eindigt in het oosten op een vierkante pilaster die schuin is uitgewerkt. Onderaan de muur zijn verschillende drainageopeningen voorzien.

Huidige toestand

Ook dit stuk muur verkeert in een betere toestand dan de lagere muurdelen. Wegens de nog aanwezige voegmortel kan slechts lokaal een losse steen worden waargenomen. Hier en daar kan het metselwerk worden doorprikt wat vermoedelijk ook wijst op het verzanden van de legmortel. Het is echter niet duidelijk wat de algehele conditie van de legmortel is voor dit stuk muur. Ook hier zijn verschillende stenen gedelamineerd. De dekstenen verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd en verschillende stenen zijn beschadigd of gebarsten.

3.2.2.7 Muur 7

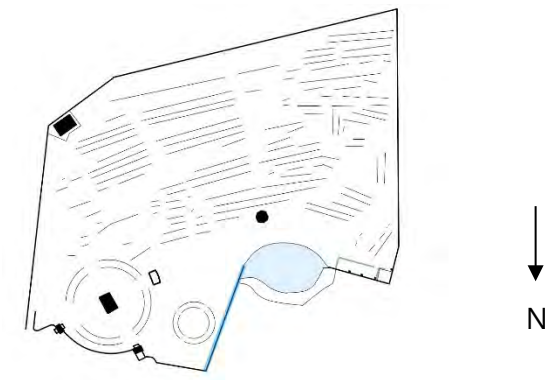

Korte beschrijving

Dit betreft de westelijke omheiningsmuur ten noorden van de vijver. Dit muurdeel sluit aan op muurdeel 8B. Het is een relatief hoog stuk muur dat naar het noorden toe vertrapt en zo mee opgaat in de glooiende lijn van het landschap. De muur eindigt in het zuiden, ter hoogte van de vijver, op een vierkante pilaster die schuin is uitgewerkt identiek zoals bij muur 6.

Huidige toestand

De muur verkeert in een slechte toestand. Desondanks niet zo'n groot percentage aan losse stenen kan worden opgemerkt ten opzichte van muur 1 tot 4, is de samenhang van de legmortel ook hier volledig verzand en zijn verschillende stenen gedelamineerd. Daarnaast kunnen ook 2 verticale barsten in het metselwerk worden opgemerkt. De dekstenen verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd en verschillende stenen zijn beschadigd of gebarsten.

3.2.2.8 Muur 8

3.2.2.8.1 Muur 8A

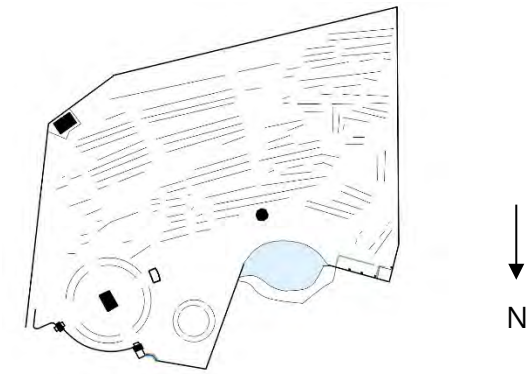

Korte beschrijving

Dit betreft het gebogen stuk van noordelijke omheiningsmuur ten westen van het inkompaviljoen. Dit muurdeel sluit aan op muurdeel 8B en op het natuurstenen metselwerk van het inkompaviljoen. Het is een kort en laag gebogen stukje muur.

Huidige toestand

De muur verkeert in een slechte toestand. Desondanks niet zo'n groot percentage aan losse stenen kan worden opgemerkt ten opzichte van muur 1 tot 4, is de samenhang van de legmortel ook hier volledig verzand en zijn verschillende stenen gedelamineerd. De stenen zijn in zones erg vervuild en ter hoogte van de aansluiting met muur 8B kan een verticale barst worden waargenomen. De dekstenen verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd en verschillende stenen zijn beschadigd of gebarsten.

3.2.2.8.2 Muur 8B

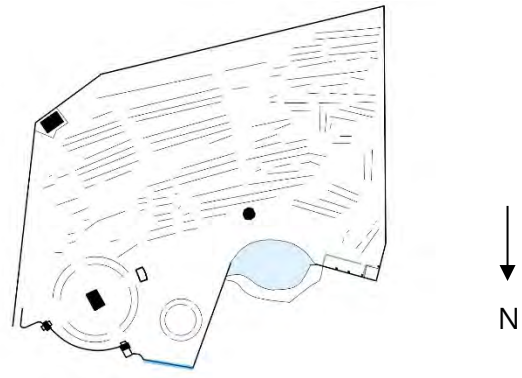

Korte beschrijving

Dit betreft het rechte stuk van noordelijke omheiningsmuur ten westen van het inkompaviljoen. Dit muurdeel sluit aan op muurdeel 8A en muurdeel 7.

Huidige toestand

De muur verkeert in een slechte toestand. Desondanks niet zo'n groot percentage aan losse stenen kan worden opgemerkt ten opzichte van muur 1 tot 4, is de samenhang van de legmortel ook hier volledig verzand en zijn verschillende stenen gedelamineerd of uitgevallen. De stenen zijn ook – vooral naar de ingang toe – erg vervuild. De dekstenen

verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd en verschillende stenen zijn beschadigd of gebarsten.

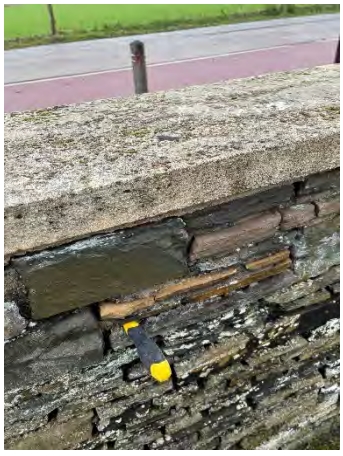

3.2.2.9 Muur 9

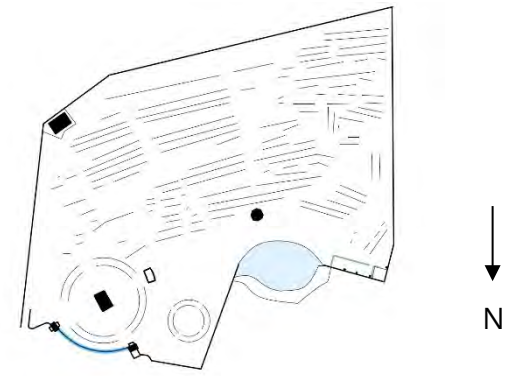

Korte beschrijving

Dit betreft het gebogen stuk muur tussen de twee inkompaviljoenen. In contrast met de andere muren zijn bij dit stuk muur natuurstenen banden verwerkt in de muur. Ook zijn de landsplaten in drie talen verwerkt tussen het breukstenen metselwerk en staat de naam en het jaartal van de begraafplaats gegraveerd in de dekstenen. De muur heeft een lichte keerfunctie aangezien de grond ter hoogte van de begraafplaats (terras) hoger is dan dat aan de straatzijde.

Huidige toestand

Dit stuk muur verkeert net zoals muren 5 en 6 in een betere toestand. Wegens de nog aanwezige voegmortel kan slechts lokaal een losse steen worden waargenomen. Vermoedelijk zorgen de banden in witte natuursteen voor extra sterkte. Het is echter niet duidelijk wat de algehele conditie van de legmortel tussen de breukstenen is voor dit stuk muur, wel zien we dat de voegen op verschillende plekken zijn verkruimeld. We zien ook hier dat verschillende stenen zijn gedelamineerd. De dekstenen en natuurstenen banden verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd en verschillende stenen zijn beschadigd of gebarsten.

1915
RAILWAY

BURIAL
GROUND

3.2.2.10 Muur 10

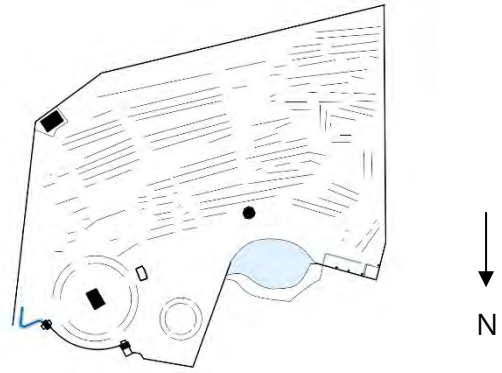

Korte beschrijving

Dit betreft het stuk muur dat aansluit op het oostelijke toegangspaviljoen. Het is een muur dat twee keer kromt. Deze muur werd bij het creëren van de dienstingang in 2007 voor het grootste deel heropgebouwd. Op dit muurdeel zit, in tegenstelling tot vele andere muurdelen, geen keerfunctie.

Huidige toestand

Dit stuk muur verkeert net zoals muren 5, 6 en 9 in een betere toestand, het werd dan ook vrij recent heropgebouwd. Het is echter niet duidelijk wat de algehele conditie van de legmortel tussen de breukstenen is voor dit stuk muur. De dekstenen verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd en verschillende stenen zijn beschadigd of gebarsten.

3.2.3 HERINNERINGSSTEEN

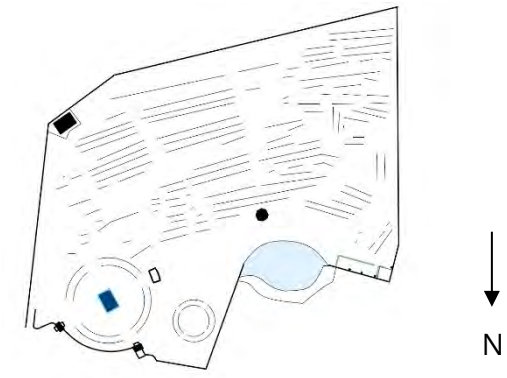

N

Korte beschrijving

Vrijstaande Herinneringssteen van het standaardtype die op een terras met talud uit gras is geplaatst. De steen is vervaardigd uit Euville.

Huidige toestand

Dit element verkeert in een goede tot matige toestand. Lokaal is het voegwerk en zijn stenen verweerd of beschadigd. Aanwezigheid van enkele oude zichtbare herstellingen.

3.2.4 OFFERKRUIS

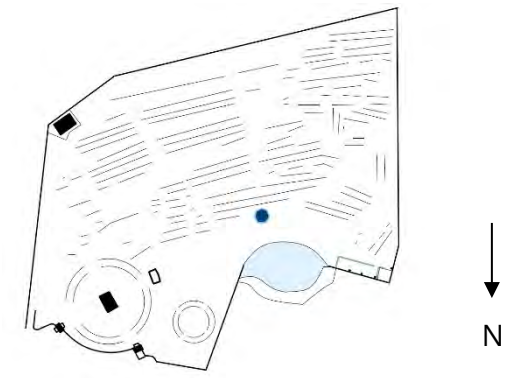

N

Korte beschrijving

Offerkruis van het type B in witte natuursteen (Euville) met twee bronzen zwaarden. Het Offerkruis staat haaks op de langse zichtas en is gelegen langs de vijver.

Huidige toestand

Het Offerkruis verkeert in een goede tot matige conditie. Lokaal is het voegwerk en zijn stenen verweerd of beschadigd. De bronzen zwaarden moeten opnieuw behandeld worden.

3.2.5 TRAPPENPARTIJ

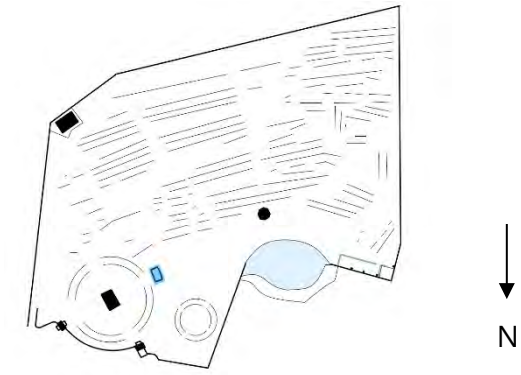

Korte beschrijving

Trappenpartij bestaande uit vijf treden. De aantreden zijn vervaardigd uit stenen van witte natuursteen (Euville), de optreden zijn vervaardigd uit breuksteen. De trap wordt geflankeerd door een keermuurtje uit breuksteen met dekstenen uit witte natuursteen (Euville).

Huidige toestand

Het trapelement verkeert in een slechte conditie. De samenhang van de legmortel is ook hier volledig verzand en er zijn verschillende stenen gedelamineerd. Daarnaast kan lichte

verzakking/verschuiving en barstvorming worden waargenomen bij de breukstenen keermuren. De dekstenen verkeren in een matige toestand, het voegwerk is her en der verweerd, verschillende stenen zijn beschadigd of gebarsten en lokaal zijn de aantreden erg vervuild.

3.2.6 GRAFSTENEN

3.2.6.1 GRAFSTENEN

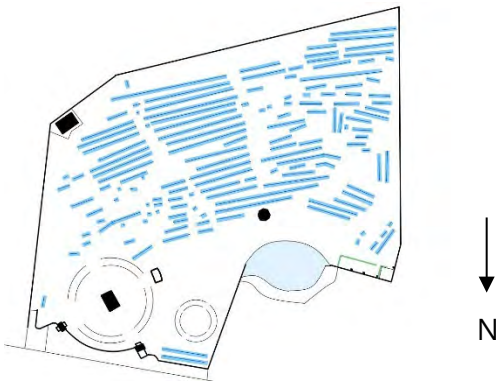

<u>Korte beschrijving</u>

Op de begraafplaats bevinden zich 2.463 grafstenen uit witte natuursteen *(Portland*). In het totaal zijn er 1.342 geïdentificeerde en 320 niet-geïdentificeerde doden uit het Verenigd Koninkrijk, 134 geïdentificeerde en 20 niet-geïdentificeerde Australiërs, 551 geïdentificeerde en 85 niet-geïdentificeerde Canadezen, één geïdentificeerde en drie

niet-geïdentificeerde Indiërs, één geïdentificeerde en twee niet-geïdentificeerde Nieuw-Zeelanders en drie geïdentificeerde en één niet-geïdentificeerde Duitsers. De graven liggen onregelmatig verspreid over acht perken. De Indische graven bevinden zich in een afzonderlijke zone in de noordoostelijke hoek, nabij de dienstingang.

Huidige toestand

Op wat vervuiling tijdens de wintermaanden en lokale beschadigingen na, verkeren de grafstenen over het algemeen in een goede conditie.

3.2.6.2 SPECIAL MEMORIALS

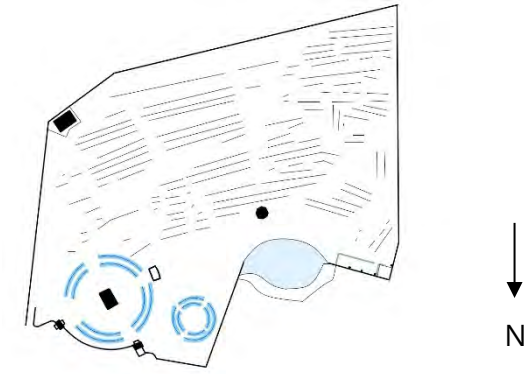

Korte beschrijving

261 graven, die door artillerievuur werden vernietigd, worden herdacht als een *Special Memorial*. Deze grafstenen, uit Portland steen, staan opgesteld in een dubbele grote cirkel rondom de Herinneringssteen. Ten westen hiervan staan nog eens 72 grafstenen uit Portland steen opgesteld in een kleinere dubbele cirkel met een *Duhallow block*. Deze grafstenen vermelden de namen van 72 slachtoffers die eerst waren begraven op de begraafplaatsen *Valley Cottages Cemetery* en *Transport Farm Annexe Cemeteries*, maar waarvan de graven ook daar werden vernield tijdens de oorlog.

Huidige toestand

Op wat vervuiling tijdens de wintermaanden en lokale beschadigingen na, verkeren de grafstenen over het algemeen in een goede conditie.

3.2.7 SILO

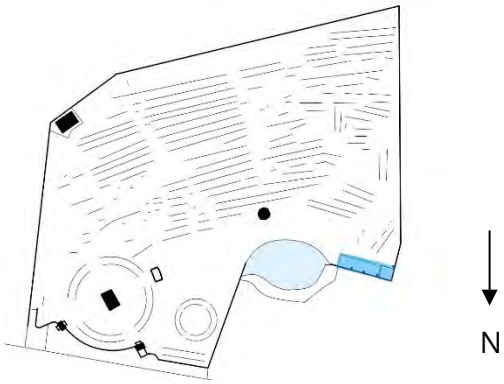

Korte beschrijving

In de noordwestelijke hoek van de begraafplaats staat een betonnen silo tegen de hoge omheiningsmuren opgesteld. Tussen de siloplaten is een vloer uit drainagebeton. Ten oosten van de silo was een kweektuin, maar deze is momenteel niet meer in gebruik. Zowel de silo als de kweektuin worden afgeschermd met een rechte haag.

Huidige toestand

De silo is recent vernieuwd en verkeert in een goede toestand. De kweektuin is niet meer in gebruik.

3.2.8 DIENSTGEBOUW

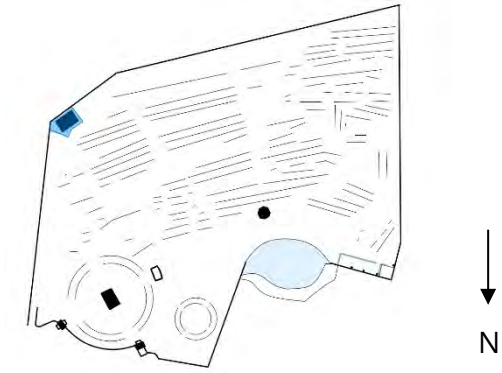

<u>Korte beschrijving</u>

In de zuidwestelijke hoek van de begraafplaats staat een dienstgebouw dat werd opgebouwd in 2007. Het dienstgebouw is een houten tuinberging dat is voorzien van elektriciteit en water. Het geheel staat op een metalen constructie en betonnen verharding.

<u>Huidige toestand</u>

Het gebouwtje is al wat verouderd, maar verkeert in een matige toestand.

3.2.9 DIENSTINGANG, PARKING EN TOEGANGSZONE

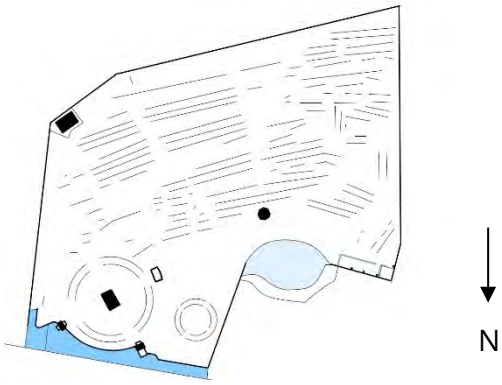

Korte beschrijving

Aan de voorzijde van de begraafplaats is een dienstingang voor de onderhoudsmensen. Deze ingang bestaat uit een metalen groen geschilderde dubbele poort met langs de straatzijde een verharde zone uit grind die ook moet dienen als parking voor bezoekers. De rest van de 'voortuin' tot de begraafplaats bestaat uit gemaaid gras. Een rij van houten paaltjes bakent de zone van de begraafplaats af van het fietspad.

Huidige toestand

Het geheel verkeert in een goede tot matige toestand. Enkel de parkeerzone vraagt veel onderhoud en past esthetisch niet bij het geheel.

3.3 ERFGOEDELEMENTEN: GROENAANLEG

3.3.1 AANPLANTING

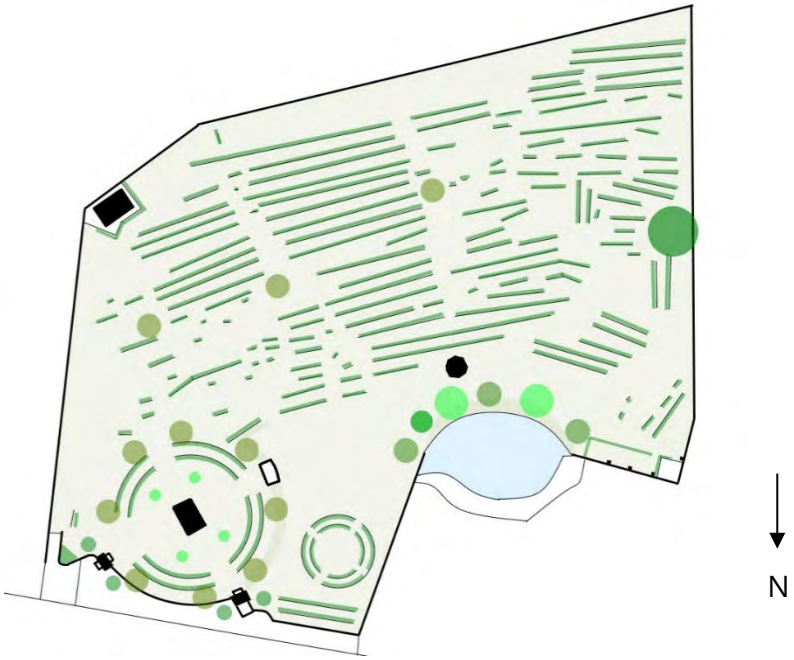

Korte beschrijving

De site wordt bedekt met gras en borderbeplanting siert de voorzijde van de grafstenen. Acht berken (*Betula Pendula 'Delecarlica'*) accentueren de *Special Memorials* en vier *Taxus Baccata 'Fastigiata'* kadreren de Herinneringssteen. Vier hulsten (*Ilex Aquifolium*) flankeren de toegangspaviljoentjes. Eén eik (*Quercus* Robur) accentueert de langse zichtas en zes bomen (*Metasequoia* Glyptostroboides, *Salix Alba* 'Tristis' en *Taxodium* Distichum) bakenen de zone rond de vijver af. Verspreid over de begraafplaats staan ook nog drie andere berken (*Betula Utilis 'Doorenbos'*). De kweektuin, silo en het dienstgebouw worden afgeschermd door haag. De smalle zone aan de dienstingang is aangeplant met siergrassen tegen de omheiningsmuur.

Huidige toestand

De aanwezige groenaanleg verkeert in een goede tot matige conditie. Een van de vier *Taxus Baccata 'Fastigiata'* is uitgevallen en moet worden vervangen. Ook één van de vier *Ilex Aquifolium* groeit opmerkelijk minder vlot dan de overige drie, alle vier hebben ze het duidelijk niet makkelijk. Een van de berken, aan de straatzijde, is ook recenter aangeplant en dus kleiner dan de rest. De wilgen hebben met periodes last van stormschade, maar verkeren over het algemeen in goede conditie. Ook de overige bomen verkeren in een goede conditie.

3.3.2 VIJVER EN OMHEINING

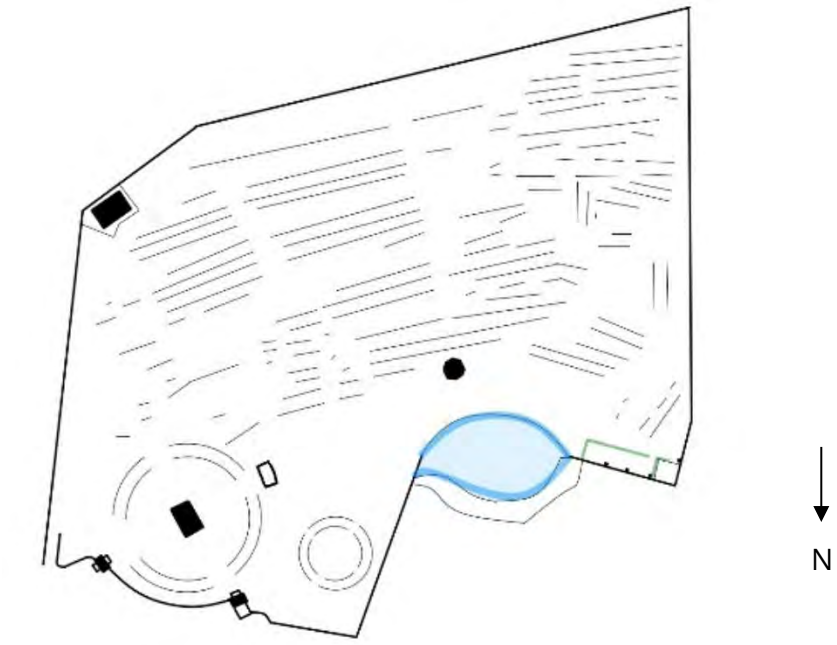

Korte beschrijving

Natuurlijke vijver/poel die oorspronkelijk als onzichtbare begrenzing werd geïntegreerd in het ontwerp van de begraafplaats. De vijver heeft een flauwe talud die overgaat van een grasstrook naar oevervegetatie. Het waterpeil varieert naargelang neerslag en het grondwaterpeil. Langs de zijde van de begraafplaats werd het talud versterkt d.m.v. een paal en plank oeverversteviging. In 2023 werd de oude afsluiting vernieuwd door een vlechtwerk van natuurlijke takken. De helft van de vijver is in eigendom van de hoeve.

Huidige toestand

De vijver is doorheen de jaren wat toegeslibd waardoor het open karakter van bij de aanleg van de begraafplaats is verdwenen. Daarnaast is ook de bestaande oeverversteviging verouderd. De omheining is recent en in goede conditie.

4. ERFGOEDWAARDEN

De Britse militaire begraafplaats Railway Dugouts Burial Ground (Transport Farm) met vijver is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de[8]:

Historische waarde – in casu historische context en militair-historische waarde:

Grote Britse begraafplaats die vanaf april 1915 en vooral in 1916 en 1917 is aangelegd, toen vooruitgeschoven verbandposten op de nabijgelegen boerderij (*Transport Farm*) en in de spoorwegberm (*Railway Dugouts*) waren ingericht. De onregelmatige aanleg van de perken wijst op de chaotische oorlogsomstandigheden, waarin de doden werden begraven. Tijdens de Derde Slag bij Ieper zou een groot aantal graven vernietigd raken door artillerievuur. Zij worden nu met 261 *Special Memorials* herdacht. Tegen het einde van de oorlog lagen hier 1705 doden. Na de oorlog werden nog graven toegevoegd uit omliggende slagvelden en uit kleinere begraafplaatsen. Nu liggen er 2463 mannen, waarvan er 431 niet meer geïdentificeerd konden worden. 72 doden uit *Valley Cottages Cemetery* en *Transport Farm Annexe*, wiens graven eveneens vernield raakten, worden met *Special Memorials* en een *Duhallow Block* herdacht.

Artistieke waarde en historische waarde – in casu architectuurhistorische waarde:

De ontwerpers E. Lutyens en J.R. Truelove wisten aan deze begraafplaats een indrukwekkend ontwerp mee te geven. De imposante toegangsmuur met 2 paviljoenen uit witte natuursteen met rondbogige doorgang verhult de ware grootte van de begraafplaats. De *Stone of Remembrance* staat op een verhoogd, cirkelvormig perk met rondom rond een dubbele rij *Special Memorials*. Behalve een tweede groep met *Special Memorials* en een *Duhallow block* die in een dubbele cirkel staan opgesteld, oogt de indeling van de andere perken heel onregelmatig. De hoge landschappelijke waarde van deze begraafplaats, te danken aan de bloemperken, struiken en vele bomen, wordt versterkt door de vijver, waar het offerkruis en treurwilgen staan. Verder zijn er nog eiken, berken (onder meer bij de *Stone of Remembrance*) en moerascipressen terug te vinden.

[8] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/12157

5. BEHEERSVISIE EN DOELSTELLINGEN

De overkoepelende beheersvisie werd gedetailleerd beschreven in het globaal beheersplan '*Our Estate Preserved. Silent witnesses in Perpetuity*', p. 67-75.

5.1 BEHEERSVISIE

Het behoud van Railway Dugouts Burial Ground (Transport Farm) als herdenkingsmonument van de oorlogsslachtoffers uit de Eerste Wereldoorlog

Sinds haar oprichting in 1917, is het herdenken van oorlogsslachtoffers uit de Eerste en Tweede Wereldoorlog nog steeds het belangrijkste objectief van de Commonwealth War Graves Commission.

Hierbij is het behoud van de eigenheid en de erfgoedwaarden van het herdenkingsmonument van cruciaal belang. Zoals beschreven in hoofdstuk 4 heeft het Monument een historische en artistieke waarde. Deze waarden moeten worden behouden en versterkt. Er wordt gestreefd, om steeds vertrekkend vanuit het originele ontwerp, de duurzaamheid van de site te optimaliseren.

5.2 DOELSTELLINGEN

5.2.1 Restauratie van de militaire begraafplaats

Gezien het huidige schadebeeld – opgenomen in hoofdstuk 3 van het beheersplan – zijn op korte en lange termijn verschillende restauratiecampagnes aangewezen. De maatregelen werden opgenomen in hoofdstuk 6 (eenmalige ingrepen). De restauratiefases hebben als doel de erfgoedwaarden van het monument te bewaren. De restauratie moet gebaseerd zijn op historisch bronmateriaal en daarnaast moet ook de achterliggende reden voor de nood aan interventies onderzocht worden (m.b.v. vooronderzoeken). Bij het restaureren van de erfgoedelementen, wordt er niet beoogd om een gloednieuwe uitstraling te bekomen, maar wordt er gestreefd naar een behoud van het authentieke karakter. Het moet gebaseerd zijn op een respect voor de gelaagdheid van het monument, het origineel materiaalgebruik en technieken.

Wanneer herstel en/of restauratie niet voldoende is om de erfgoedwaarden te verzekeren, kan geopteerd worden voor reconstructie. Als de toestand van het erfgoedelement dermate slecht is dat de erfgoedwaarde ervan niet meer verzekerd kan worden, kan het element gereconstrueerd worden. Hierbij moet er zoveel mogelijk geopteerd worden voor de recuperatie en het gebruik van historisch bouwmateriaal en technieken. Hierbij kunnen verscheidenen onderzoekstechnieken, zoals mortelanalyse, verhelderend werken. Om de betekenis en de erfgoedwaarde van een site in ere te

herstellen en te versterken, kunnen verdwenen erfgoedelementen worden hersteld indien er zekerheid bestaat over hun uitzicht en het materiaalgebruik. Een herstel op basis van hypotheses en vermoedens is dus niet toegelaten. Elke reconstructie moet voorafgegaan en begeleid worden door een bouwhistorisch onderzoek. Daarnaast moet ook de achterliggende reden voor de verwijdering van het element worden onderzocht. Bovendien moet ook het lange termijn onderhoud en de duurzaamheid van dit herstel in gedachten worden gehouden, alsook de lokale wet- en regelgeving.

5.2.2 Het behoud van het Monument is gebaseerd op een duurzaam, aanhoudend en regelmatig beheer en onderhoud.

De beste manier om een lange termijn bewaring te garanderen, is een routineuze zorg en onderhoud. Het behoud van het monument vereist op de eerste plaats een regelmatige inspectie en indien nodig onderhoudswerken. Dit voorkomt op lange termijn grootschalige en dure restauratiecampagnes. De tuinploeg is wekelijks aanwezig op de site en voert de terugkerende onderhoudstaken uit, zoals het maaien van het gras en het oppoetsen van Registerkastjes.

Daarnaast wordt het Monument vijfjaarlijks geïnspecteerd door de CWGC-inspecteurs. Indien nodig, worden aansluitend de nodige onderhoudswerken uitgevoerd.

Hierbij is een hoge graad van vakmanschap essentieel: enkel ervaren specialisten, die een duidelijk inzicht in en kennis van historische structuren hebben, kunnen het onderhoud en restauraties uitvoeren.

5.2.3 Alle werkzaamheden en veranderingen moeten geregistreerd worden in het onderhoudslogboek

Het is van essentieel belang om te registreren hoe de site zich ontwikkelt. Onderhoud en restauratiewerkzaamheden worden steeds geregistreerd in het restauratiedossier van de site en worden opgenomen in het onderhoudslogboek (zie hoofdstuk 7).

5.2.4 Duurzaamheid optimaliseren van de site

Steeds vertrekkend vanuit het originele ontwerp en het behoud van de erfgoedwaarden, wordt gestreefd om de duurzaamheid van de site te optimaliseren. De CWGC hanteert een restauratiebeleid dat duurzaamheid vooropstelt. Behoud en herstel in situ, met recuperatie van de bestaande authentieke materialen, geniet steeds te voorkeur.

5.2.5 Re-integratie van de originele landschapsarchitectuur

Momenteel is het bomenaantal op de begraafplaats doorheen de jaren erg gereduceerd ten opzichte van de oorspronkelijke aanleg. Dit is voornamelijk te wijten aan ziekte en stormschade. Hierdoor zijn ook de cirkelvormen, die in het originele ontwerp van de architecten waren voorzien, verdwenen en komen de zichtlijnen minder tot hun recht.

Op termijn streeft de CWGC naar een herstel van het originele ontwerp. Hierbij ligt de focus op het herstel van de visie, zichtassen, kadrerend effect en omsloten gevoel dat bomen oorspronkelijk creëerden, eerder dan op het exact heraanplanten van dezelfde boomsoorten op dezelfde locaties. Er wordt hierbij rekening gehouden met de historische waarde van het ontwerp, de redenen voor verwijdering van verdwenen elementen en met het lange termijn onderhoud en de duurzaamheid van het herstel. Zo is het belangrijk om geschikte boomsoorten te kiezen voor de drassige omgeving (hogere watertafel gedurende lange periodes van het jaar), alsook te lijken naar klimaatadaptieve/robuuste exemplaren en voldoende afstand tot bouwkundige elementen te bewaren.

De CWGC stelt dan ook voor om volgens het onderstaande faseringsplan terug te keren naar de originele landschapsarchitectuur:

FASE 1

Deze fase werd reeds uitgevoerd in het verleden: het aanplanten van **vier coniferen** rondom de Herinneringssteen en de **vier flankerende bomen** bij de inkompaviljoenen.

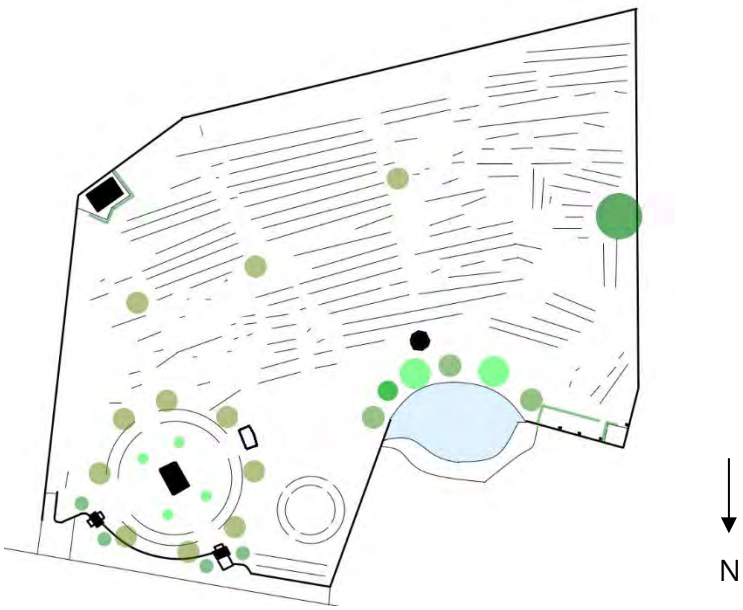

FASE 2 (op korte termijn)

- Heraanplanten van **12 bomen** in een halve cirkelvormige rij rondom het Offerkruis, met aandacht voor het behoud en markeren van de lange zichtlijn vanaf de Herinneringssteen tot aan de eik in het zuidwesten, evenals het markeren van de haakse dwarse zichtas vanaf het Offerkruis;
- Aanplanten van een **tweede eik** in het verlengde van de dwarse as die loopt vanaf de het westelijke inkompaviljoen en het versterken van deze as door **vier bomen** rond de cirkelvormige groep berken aan het Offerkruis;
- Verwijderen van de drie verspreide, losstaande berken zodat de nieuwe bomen beter tot hun recht komen;
- Aanplanten van **twee markeringsbomen**: één binnen de kleine cirkel van *Special Memorials* en één in spiegelbeeld aan de andere zijde van de begraafplaats;
- Verkleinen van het silogebied door de kweektuin en de haag ten oosten van de silo te verwijderen. Nadien wordt deze plek opnieuw te voorzien van gazon.

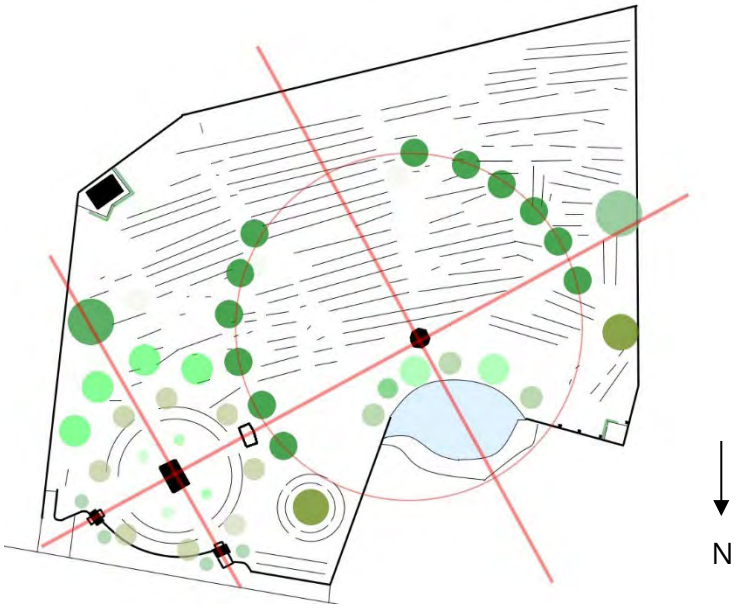

FASE 3 (middellange termijn)

In combinatie met de noodzakelijke restauratiewerken aan de muur: het terugbrengen van de **kadrerende bomen** langs de achtermuur. Hierbij is het wenselijk om opnieuw drie halve cirkelvormen te integreren en de dwarse zichtas naar de spoorwegbedding te behouden. Omdat deze bomen in het zuiden worden aangeplant, wordt gekozen voor een soort met een licht doorlatende kruin om schaduwvorming op de grafstenen zoveel mogelijk te vermijden.

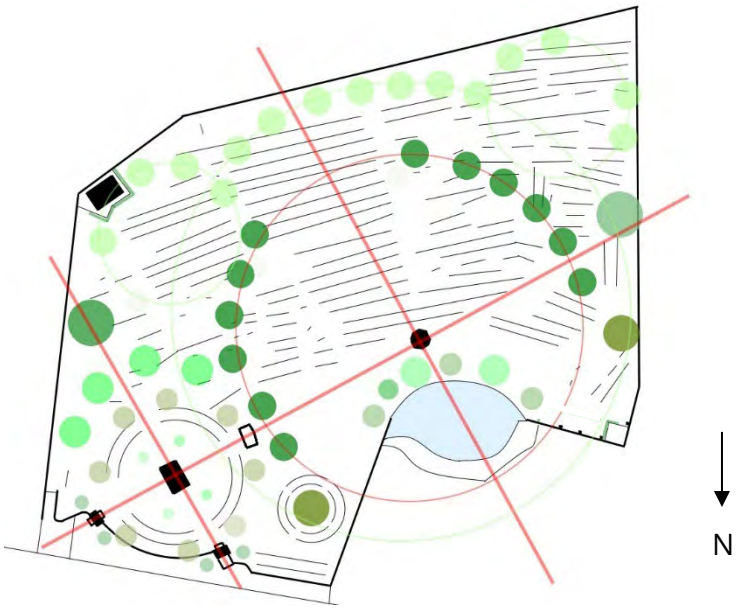

FASE 4 (lange termijn)

Onderhoud, verduurzaming en opwaardering van de vijver die gedeeltelijk binnen de grenzen van de begraafplaats valt. De vijver vormt een belangrijk onderdeel van het ontwerp en fungeerde als natuurlijke, onzichtbare begrenzing. De CWGC streeft ernaar dit idee op een veilige en meer duurzame manier te her integreren. Ook hier is afstemming met de restauratie van de omliggende muurdelen cruciaal.

5.2.6 Biodiversiteit optimaliseren

Gezien het grote aandeel aan groenelementen op de begraafplaatsen, heeft de begraafplaats een impact op de biodiversiteit in de omgeving. De CWGC wenst dit niveau op de site te optimaliseren door korte en lange termijn interventies die een positieve impact hebben op de biodiversiteit, weliswaar rekening houdende met het algemene groen concept op de site.

6. MAATREGELEN

In wat volgt wordt een oplijsting gemaakt van de richtlijnen die nodig zijn om het beheer van enerzijds de structuren en anderzijds de groenaanleg te garanderen. Voor een definitie van de standaarden en het lange termijn beheer (terugkerende ingrepen) wordt er verwezen naar het globaal beheersplan. Hieronder worden de noodzakelijke eenmalige ingrepen beschreven.

6.1 ERFGOEDELEMENTEN ARCHITECTUUR

Aard der werken	Eenmalig	Terug - kerend	Vrijstelling toelating
Controle, inspectie en onderhoud			
Bouwkundige inspectie van de erfgoedelementen en onderhoud waar nodig	x	5-jaarlijks	Nvt
Funderingen			
Controleren van de funderingen door middel van funderingsputjes	x		x
Voorbereidende werken: CTE-onderzoek d.m.v. oppervlakte- en dieptedetectie	x		x
Lokaal herstel/verstevigen van de funderingen van de omheiningsmuren indien noodzaak blijkt tijdens de reconstructie van de muurdelen	x		
Breukstenen metselwerk			
Integraal reinigen door middel van een zachte reinigingsmethode[9] om een beter zicht te verkrijgen op de bouwfysische toestand en het nodige herstel te kunnen uitvoeren	x		

[9] Door het karakter van de harde breuksteen worden verschillende reinigingstechnieken zoals verzadigde stoom en laagdruk-rotatiewerveltechniek getest; op basis van de nodige proefvlakken kan de juiste reinigingstechniek toegepast worden

Lokaal vervangen van beschadigde en gedelamineerde stenen met (nieuwe of gerecupereerde) breukstenen[10] en bastaardmortel[11]	x		
Reconstructie[12] van delen metselwerk in zeer slechte conditie naar bestaand model en in identiek verband[13]	x		
Integraal verdiept[14] (her)voegen[15] met bastaardmortel cf. de bestaande voegen[16]	x		
Lokaal verdiept hervoegen met bastaardmortel cf. de bestaande voegen[17]	x		x
Reinigen en mos verwijderen m.b.v. zacht borstelen en/of aanbrengen van enzymen		Jaarlijks	x
Natuursteen			
Integraal reinigen door middel van een zachte reinigingsmethode[18] om een beter zicht te verkrijgen op de bouwfysische toestand en het nodige (lokaal) herstel te kunnen uitvoeren	x		x
Lokaal natuursteenherstel door middel van bouchons[19], injecteren van barsten[20], verlijmen[21] of reparatiemortel[22]	x		x

[10] Type Grès du Bois d'Anthisnes
[11] Combinatie van een natuurlijk hydraulische kalk met NHL2, NHL3,5 of NHL5 met (tras)cement, de nodige voegstalen worden voorzien voor aanvang van de werken
[12] Bij het afbreken wordt getracht zoveel mogelijk stenen te recupereren.
[13] Het originele karakter van de breuktenen muren mag niet verloren gaan: doorlopende horizontale lagen of lijnen zijn verboden; om de 5 à 7 stenen moet de horizontale lijn worden onderbroken door een steen van een groter formaat; golvende horizontale lijnen en herhaling van dezelfde grote stenen of opeenstapeling van zandsteenstrips zijn niet toegestaan; een evenwichtige variatie in formaat, kleur, herbruikbare en nieuwe stenen is essentieel om een harmonieus en evenwichtig beeld te creëren
[14] Het metselwerk wordt uitgevoerd zonder zichtbare voegafwerking
[15] Bij reconstructie worden de stenen worden vol en zat in de legmortel geplaatst; de legmortel wordt zorgvuldig in de diepte (minimum 2 cm) vlak afgestreken om de schaduwwerking te creëren; de mortel dient volledig door te lopen zonder holtes, zodat een gesloten en stabiel geheel wordt gevormd
[16] Voorafgaand dienen de nodige proefvlakken geplaatst te worden
[17] Voorafgaand dienen de nodige proefvlakken geplaatst te worden
[18] Door middel van verzadigde stoom met een temperatuur tussen 120 en 160 °C en een maximale druk tussen 0,2 en 0,6 MPa; de nodige proefvlakken dienen vooraf worden aangebracht
[19] Het slechte aangetaste deel wordt in een gebogen vorm uitgezaagd. De nieuwe in te werken stukken zijn overeenkomstig aan de bestaande natuursteen. De nieuwe stukjes lijm worden perfect aansluitend ingelijmd met een hoogwaardige epoxy-steenlijm tot 3mm van de rand. De resterende rand wordt afgewerkt met kalkmortel die qua kleur en structuur overeenkomt met de omliggende steen door het toevoegen van steenstof.
[20] Injecteren van een barst met een liquide kalkmortel
[21] Verlijmen met een hoogwaardige epoxy-steenlijm tot 3mm van de rand, de resterende rand wordt afgewerkt met kalkmortel die qua kleur en structuur overeenkomt met de omliggende steen door het toevoegen van steenstof. Indien verankeringen noodzakelijk zijn, zijn deze uit RVS
[22] Minerale restauratiemortel voor natuursteen, samengesteld uit gemalen en/of gebroken natuursteen, bindmiddel en vulstoffen op minerale basis.

Vervangen van zeer beschadigde natuursteen overeenkomstig aan het bestaande type natuursteen[23] en vormgeving	x		x
Demonteren, stockeren en terugplaatsen van dekstenen met legmortels uit natuurlijk hydraulische kalkmortel[24] (in geval van reconstructie van de omheiningsmuren)	x		
Zatvol opvoegen van verweerde of ontbrekende voegen met natuurlijk hydraulische kalkmortel[25]	x		x
Reinigen en mos verwijderen m.b.v. zacht borstelen en/of aanbrengen van enzymen		Jaarlijks	x
Metalen elementen			
Oliën scharnieren		Jaarlijks	x
Lokaal hernemen van een nieuwe beschermlaag op basis van alkydharsen		5-jaarlijks	x
Oppoetsen Registerkastje		jaarlijks	x
Behandelen van bronzen onderdelen d.m.v. bronspoeder, microkristallijne was en/of vernis[26]		5-jaarlijks	x
Grafstenen			
Reinigen en mos verwijderen m.b.v. zacht borstelen en/of aanbrengen van enzymen		Jaarlijks	x
Houten schrijnwerk			
Onderhoud van het schuilgebouw met een houtbescherming/beits op basis van alkydharsen voor buiten		3-jaarlijks	x
Verharding			

[23] Euville
[24] Enkel kalkmortel met NHL2 of NHL3,5 wordt toegepast
[25] Enkel kalkmortel met NHL2 of NHL3,5 wordt toegepast, de nodige proefstalen worden vooraf aangebracht en geëvalueerd
[26] Bronzen onderdelen die worden aangeraakt zoals hendels worden afgewerkt met een vernis, andere elementen met een microkristallijne was

Heraanleggen van de bestaande parkeerzone aan de voorzijde van de begraafplaats naar een meer passende, duurzame en esthetische variant	x		

6.2 ERFGOEDELEMENTEN GROENAANLEG

Aard der werken	Eenmalig	Terug - kerend	Vrijstelling toelating
Aanplanting			
Re-integratie van het originele landschapsarchitectuur – FASE 2 (korte termijn)	x		
Re-integratie van het originele landschapsarchitectuur – FASE 3 (middellange termijn)	x		
Re-integratie van het originele landschapsarchitectuur – FASE 4 (lange termijn)	x		
Optimaliseren biodiversiteit (korte tot lange termijn, in lijn met de bovenstaande fases)	x		
Regulier onderhoud van de begraafplaats (maaien gras en verzorgen borderbeplanting)		Wekelijks	x
Snoeibeheer hagen		2-3 keer per jaar	x
Snoeibeheer bomen		3 tot 5-jaarlijks	x
Risicoanalyse bomen		3-jaarlijks	x

7. OPVOLGING EN EVALUATIE

7.1 SAMENWERKING AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED

De Commonwealth War Graves Commission heeft een structurele samenwerkingsrelatie opgebouwd met het Agentschap Onroerend Erfgoed. Er wordt een driemaandelijks overleg ingepland waarin onze sites, projecten, etc. voorgesteld en besproken worden. Dit wordt vaak gekoppeld met plaats- en werfbezoeken.

7.2 NAZICHT EN CONTROLE

Een routineuze zorg en onderhoud vormt de beste manier om een lange termijn bewaring te garanderen. De begraafplaats wordt vijfjaarlijks geïnspecteerd door de CWGC surveyors. Indien nodig, zullen de nodige onderhoudswerken aansluitend uitgevoerd worden.

7.3 ONDERHOUDSLOGBOEK

Alle interventies en de realisaties van de beheersdoelstellingen zullen worden geregistreerd in het onderhoudslogboek – bestaande uit:

- Actueel toestandsrapport
- Overzicht van de (preventieve) maatregelen en werkzaamheden van het monument in de afgelopen zes jaar

8. BIJLAGEN

Perimeter van gebied waarvoor je het beheersplan opmaakt	Zie hoofdstuk 1, P 5
Lijst van geplande werkzaamheden	Zie hoofdstuk 6
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating	Zie hoofdstuk 6
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	Zie bijlage 1
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed	Niet van toepassing
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	Zie bijlage 2
Lijst van cultuurgoederen	Niet van toepassing
Lijst van geplande werkzaamheden aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog	Niet van toepassing
Bibliografie	Zie bijlage 3
Extra bijlagen	Bijlage 4: fotobijlage Bijlage 5: historische plannen